



PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1950

LETNIK VI. – L.

8–9

VSEBINA: Cene Malovrh: ŽELIM SI NEMEGA POGOVORA Z GORAMI / Uroš Župančič: POMLAD V CMIRU / Janko Blažej: SEVEROZAPADNA STENA ŠKRNATARICE POZIMI / Slavko Peršič: NA ORTLER-KÖNIGSPITZE / Ing. Josip Teržan: POHORJE VČERAJ IN DANES / Vilko Mazi: NA PREVALU ŠESTDESETIH / RAZGLED PO ALPINISTIČNEM SVETU



Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja 12 krat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članki se pošiljajo na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Fizikturna založba Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica, pošt. predač 58, tel. 33-85 / Tu se urejujejo: reklamacije, naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska Celjska tiskarna v Celju / Letna naročnina znaša 150 din in se lahko plača tudi v dveh obrokih po 80 din / Tokoči račun revije pri Narodni banki 601-90803-16 / Spremembo naslova naj naročniki javijo na Upravo Planinskega Vestnika / Pri spremembi naslova javljajte prejšnji in novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami, da ne bo pomot.



Vse naročnike revije prosimo, da nam nakažejo naročnino za leto 1960. v kolikor že tega niso storili. Vsem, ki nimajo plačane naročnine vsaj za pol leta bo uprava primorana ustaviti dostavo revije

**OBISČITE
GOSTINSKA
PODJETJA
GLAVNEGA
MESTA
LJUBLJANE**

Restavracije:

Rio, Šelenburgova ulica z barom
Slavija, Gosposvetska cesta
Daj dam, Cankarjeva ulica
Činkole, Poljanska cesta

Kavarne:

Emona, Cankarjeva ulica
Evropa, Gosposvetska cesta
Nebotičnik, Čajeva 1 z barom
Tabor, Škofja ulica

Slaščičarna:

Volga, Cankarjeva ulica

Gostilne:

Figovec, Tyrševa cesta
Savica, Celovska cesta
Sokol, Pred Skofijo
Belokranjc, Florjanska ulica
Rožnik, Pot na Rožnik
Podrožnik, Pot na Rožnik
Ruski car, Mala vas 16, Jesica

Hotel:

Soča, Sv. Petra cesta

Prenočišča:

Pri starem Tišlerju (za prehodne goste)
Pri Belokranjcu, Florjanska ulica

Restavracije:

za usl. na potovanju: Tavčarjeva ulica 4
Stari Tišler, Kolodvorska ulica

Cene Malovrh:

ŽELIM SI NEMEGA POGOVORA Z GORAMI...

Priče naglega razvoja alpinistike so v svetu in tudi pri nas vse pogostejše ter prepričljivejše. Ustrezno temu se kopičijo obrobne opazke na rovaš tega vzpona. Iz le-teh je mogoče razbrati neko več ali manj pesimistično barvano tožbo, da se v območju alpinističnega delovanja vedno bolj odvajata pojava, ki ju označujemo z besedama: alpinistika in alpinizem.

Kazno je, da v domačiji in v tujini take tožbe niso zvite iz trte, ampak so utemeljene v dokumentih, ki jih ni mogoče zanikavati.

Tehnizacija in demokratizacija, dve vse močnejše uveljavljajoči se eminenci sodobne družbe, sta začeli tudi na označenem torišču zapuščati svoje sledove. Kdor le malo razumeva globoko vsebino razvoja, se temu ne more upirati; priznati mora, da bi bila zahteva po »splendid isolation« tako privlačnega pojava, kakršnega predstavlja delovanje v gorah, čisti anahronizem.

Vzlic temu je nekam v zadregi tisti, ki je prepričan, da obstaja na torišču alpinističnega udejstvovanja samo en in enovit pojav, to je pojav alpinizma ali še določneje kulture alpinizma. Priznati mora hkrati, da se dejansko uveljavlja omenjeno razlikovanje kot nujna posledica razvoja in da bi zategadelj ostal brezuspešen ter nesmiseln vsak poziv vrnitve na raven prečživele dobe. Po drugi strani pa se ne more sprijazniti z mislijo, da bi torišče alpinizma pregazil plaz golega in dokaj grobega športovanja, predstavljajočega se izključno le v fizični spretnosti, plazalnem tehnokratstvu, rekorderstvu ter podobnih zunanjih svojstvih pa v megalomanstvu, duhovni preproščini in tem podobnih duševnih svojstvih.

Toda človeku s te vrste pomišljaji se ne obeta kaj prida uspešnosti, če bi poskušal plaz zajeziti zgolj s silo svoje, še tako solidno zakoreninjene moralne in intelektualne prepričanosti. V gibanje sproženi element bo zadušil njegov glas, četudi je bil izrečen z največjo iskrenostjo ter ljubeznijo do stvari.

Globoko sem prepričan, da moramo tudi v sedanji dobi gojiti še naprej kulturo alpinizma in to ustrezno pogojem, ki jih pridobiva razmah njegove športne plati, to je alpinistike. Prepričanja ne izražam le iz osebnih odnosov do dokaj bogate slovenske gorniške tradicije. Vse bolj me pri tem vzpodbuja zavest, da ima oziroma mora imeti tudi alpinistično uveljavljanje sebi lastno logično razvojno pot. Zgodi se sicer lahko, da izven tega udejstvovanja delujoče zunanje sile tako pot začasno vržejo s tira ali zavró, toda če smo na oprezu, nam jo bo lažje usmeriti zopet na edino veljavne tirnice.

V razvojni poti slovenskega alpinizma je vojni čas kot zunanji, objektivni činitelj zarezal ostro cezuro. Na tem torišču je v povojni dobi nastopil docela nov rod. Temu rodu, ki je v najnežnejši dobi svojega življenja doživel vso muko okupatorskemu fizičnemu in moralnemu na-

silju požrtvovalno ter pogumno upirajočega se naroda, je po osvobojenju ostalo zavestno ali skrito v podzavesti občudovanje do veličine dejanja, vodečega k zmagi. Tempo duhovne rasti mladega človeka je postal spričo tega naglejši in se je krepil še z obema že omenjenima eminentno sodobnima družbenima komponentama, to je s prisvajanjem vse dovršenejših tehničnih sredstev ter splošno demokratizacijo življenja. Ali je čudno, da je bil v takih okoliščinah proces zorenja zmaličen po neki vrzeli, ki je mladi niso opazili, na katero pa bi morali, oziroma morajo biti opozorjeni?

Zasledujoč prizadevanje in delo naših najmlajših alpinistov se prepričamo, da so pravilno doumeli mik pogumnega dejanja, a so istočasno skoraj popolnoma prezrli določiti pravi namen takega dejanja.

Vtis imam, da se fant ali dekle, ki se danes ustavita pod steno, vneto za veličino alpinističnega dejanja, nista mimo splošne športno-tehniške predizobrazbe kaj več pripravila za tako dejanje. Odtrgana od dobrih strani domače alpinistične tradicije pa zaverovana v športno-alpinistične storitve iz nam tujih alpskih masivov, katere smemo samo mutatis mutandis* primerjati z domačimi, sta prepričana, da bo njuna edina naloga premagati previs, gvozdit v kaminu, prečiti ob poklini na desno, spuščati se po krajni pōči na levo, manevrirati z vrvjo in zaponko, zabijati kline, prižigati samovar ter ocenjevati težavnostno stopnjo smeri.

»Pade ali stena ali se več ne povrnem iz nje« je postalo splošno geslo teh simpatičnih optimistov nekoliko donkihotske čudi. (Kot da bi bila skalovitim sklodom kaj prida mar tako huda grožnja!)

Ob misli na to so zadovoljni, da imajo ustrezno alpinistično opremo pa podatke iz tuje (sic!) literature, ki opisuje njihovemu podobno športno dejanje, izvršeno v čisto svojskih prilikah pa prepogosto tudi s posebnimi nagibi. (Naj mimogrede opozorim, da so zmagovalci znamenite severne stene Eigerja prav dobro služili v reklamne svrhe nemškimi rasistom in celo vrhovnemu vodstvu sfašiziranega Reicha v najkritičnejšem trenutku novejše svetovne zgodovine! Upiram se slehernemu šovinizmu in želim, da bi me pravilno razumeli, ako vprašam: Kaj so res oni izrekli zadnjo besedo v tehniki strme alpinistike, da je potreba segati po njihovih dognanjih?!) Tako odločeni in opremljeni se naši mladeniči ter mladenke z vsem ognjem svojih sil lotijo opravlja v gorski steni. »Brezkompromisno« kot sami zatrjujejo!

Rezultate »brezkompromisnega« početja pa bi mogli nanizati takole:

Alpinistu M. zmrzneta obe nogi, ki mu jih v bolnici v stopalu odrežejo. Alpinistu B. zmrzneta obe nogi, ki sta ga po trideseturni pleži v snegu zaskrbeli, kot pravi sam, šele ko je »zmagoslavje planilo vame«. Alpinista E. in L. obnemogla in premražena umreta v stenah. Alpinista G. in Z. zmrzneta. Alpinist V. med sestopom zmrzne. Alpinista T. in K. umreta zaradi izčrpanosti. Alpinist D. se pri vzponu v težavnem razu izčrpa, pleza dalje in pade 8 metrov globoko, se pobere in pleza naprej

* s potrebnimi spremembami.

na pol oncmogel, pade ponovno 30 metrov in po golem naključju ali pa zato, ker se je ubožec že »skali zasmilil«, ostane živ ter se končno naslednjega dne s tujo pomočjo izmota iz stene. Trop alpinistov se v ostenu Jalovca peha na čudne načine; posamezniki se odvezujejo, cele skupine se zaplezajo in v neurju trmasto nadaljujejo pot; potem nastane stiska, a namesto pomoči, ki bi jo bili dolžni dajati drug drugemu na mestu, leté (ali to pot zopet »brezkompromisno«?) po pomoč v dolino.

Vsi ti in še njim sorodni primeri, ki jih beleži naša alpinistična kronika zadnjih dveh let pričajo bolj o znamenjih psihopatije ter tega, kar smo včasih nazivali »kriminal v alpinizmu« kot pa o dokazih pogumnih dejanj.

A ne le to! Ko je nezgoda tu, se tovariši ponesrečencev brezobzirno pa precej košato izgovarjajo češ: prizadeti so sami krivi. Ako je odjek nezgode le presilen, pa menijo: slaba oprema je kriva. To zadnje trditev izrekajo, ko so še malo prej izjavljali, da ne uporabljajo več okovank z »zastarelim« kroparskim okovjem in ko so ozmerjali s »šodranjem« izvedbe alpinističnih dejanj, pri katerih so gorniki svojega časa razpolagali z zares pičlim tehničkim inventarjem, zato pa s tem večjo dognanostjo in solidnostjo. Ako bi iz lastnih izkušenj ne vedel, kaj se pravi alpinistika, ter v kakšni meri ima veljavo oprema pri tej panogi športa, bi ne tvegaj izjave, ki jo izrekam, da je namreč to najbolj jalov izgovor izmed vsch. S tem hočem reči, da je s tisto opremo, s katero danes razpolagajo najmlajši plezalci, mogoče v suhih in zasneženih stenah slovenskih Alp plezati povprečno najvišje težavnostne stonje.

»Kot zreli ovelki s hruške padajo v gorah ti fantini« mi je ob priliki omenil nekoliko satirično navdahnjeni komentator. Tistikrat sem se zamislil nad kruto logiko protislovja, izražene z besedama »zreli ovelki«. Takrat sem si še posebno živo predstavil, kaj pomeni brazda, ki je nastala med kulturo alpinizma po eni strani in golim športnim nategom z morda veliko tehniške pa malo etične vsebine po drugi strani.

Se naj mar začnemo sramovati nečesa, za kar smo se vneli že zgodaj in za kar smo vneti po vsch izkustvih ter pretentavanjih še naprej v moški dobi svojega življenja? Naj mar pristanemo na to, da nosijo dejanja alpinistov znamenja infantilne nezrelosti, psihopatije, da celo kriminala? Mar naj dopustimo, da se bo razpaslo danes, v dobi pretrajajočega se človeka mračno gledanje na nekakšno »vampirstvo« v gorah?

Nel!

To je moje mnenje in prepričan sem, da podobno mislijo slovenski alpinisti vseh generacij, v številu najmlajše. Želel bi, da ti zadnji prav posebno, kajti prav oni so ustvarili krizo, ki sem jo poizkušal določiti in oni jo bodo morali tudi premagati. Še več! Temu rodu se nalaga dolžnost nadalje razvijati kulturo slovenskega alpinizma v pogojih, ki so nastali danes, upoštevaje pri tem vse pozitivne elemente tradicije te kulture, ki so jo ustvarili slovenski alpinisti preteklosti ob takratnih pogojih.

Etični namen alpinizma je oblikovanje sposobnosti vršiti v čisti gorski prirodi samostojna dejanja. Izvrševati taka dejanja pa se pravi krepitevi duševne in telesne sile zato, da bo človek dovolj močan tudi v življenju, da bo tudi tukaj umel premagovati ovire ter razumno izpeljavati dolžne naloge. Kaj takega je človeku seveda mogoče samo v primeru, ako bo pri izvrševanju dejanj upošteval vse pogoje, ki so potrebni za ta namen.

Izražena načela veljajo bolj ali manj za vsako obliko športa, torej ne samo za tisto, ki jo goji naš gorniški rod. Toda tu govorimo, in to moramo posebej poudariti, o vseh pogojih za izvrševanje dejanj v čisti gorski prirodi.

Kaj pravzaprav hočemo reči s tem? Takole se pomenimo.

Športno igrišče je delo tehnika. Vzorec je bil napravljen, uporablja se lahko kjerkoli. Igra na tem igrišču traja eno ali dve uri oziroma tako dolgo, dokler se telo in volja ne upreta naprežanju.

Gora in gorovje sta delo prirodnih sil. Nista grajena po vzorcu. Vsaka gora in sleherno gorovje ima svoj obraz; ne samo v prostoru, ampak, kar je še posebno vredno poudarka, tudi v času. Športna igra v gorovju traja štiri ure, deset ur, štiriindvajset ur, trideset ur, dva dni, tri dni in celo več. Pa to vendar ni več igra; to je že pravo dejanje, na katerega se je potrebno temeljito pripraviti, ako želimo, da bo imelo kaj etične vsebine, kaj prida vzgojnega smotra.

Priprava za gorniška dejanja ni lahka stvar, opravljena morda v desetdnevnem tečaju. Taka priprava se mora vršiti nekaj let, in tudi ne po prikrojenem vzorcu. Sorazmerno kratka in vzorčna je lahko samo priprava za obvladanje »kleparske« tehnike v stenah.

Ne velja pa kaj podobnega za utrjevanje orientacijskega čuta v gorah ter v steni posebej, ne velja to za utrjevanje moralne sile, ki je potrebna za obvladanje težke situacije, ne velja to za utrjevanje razumne odločnosti v momentu, ko se mora alpinist, če noče biti nebogljen pubertetnik z »brezkompromisnimi« načeli, odločiti za umik in sestop, ne velja to za utrjevanje sposobnosti avtokritične presoje lastnih fizičnih in moralnih sil, ki so potrebne pri alpinistiki, ne velja to za utrjevanje alpinistu prepotrebne čute za do kraja požrtvovalno tovarištvo. Dalje. Tečajniška priprava sama po sebi je »vzorec brez vrednosti« za spoznanje tega, kaj pravzaprav je gora, oziroma gorovje, kakšna so svojstva njenega skalnatega substrata ter gradbene strukture, kakšne so tisočere oblike vremenskih pojavov v okrilju gora, kakšne so posebnosti snega in ledu v gorah, kaj zahtevajo od alpinista nastopi viharnege vetra, ostrega mraza, atmosferske elektrike, nalivev in sodre, snežnega meteža itd. Kako bi že bilo, če bi zaupali mlademu aspirantu na kliniki težko operacijo?

In sedaj mi povejte: s koliko od označenih pojavov ima opraviti udeleženec športne igre na igrišču?

»Alpinizem ni nikdar navadni šport«. (Dr. Tuma.)

Čim drznejša, čim bolj tehniško vzpodbujana je torej alpinistika, v tem večji meri to velja, tem poglobljenejši mora biti alpinizem. Komur ni to jasno, bo plačal težak račun.

Opravljanje dejanja v čisti gorski naravi ni zgolj šport. Tako delovanje zahteva temeljno spoznavanje objekta, solidno utrjevanje subjekta; skratka: gornišтво je dejavnost, ki ji moramo vzdeti naziv kulturne dejavnosti v pravem in najširšem smislu besede. Brez priznanja tega, se bo ob prvem nekaj ostrejšem navalu elementarnih sil, ki niso nepremagljive, vse junaštvo klavirno razblinilo, kakor se je razblinilo v tisti temni noči sredi Jalovčevih sten, ki je in bo ostala pomnik in upam, da tudi — mejnik v razvoju slovenskega alpinizma.

»Kako sam si želi biti včasih človek v gorah, da se pomeni sam s seboj, da pretehta in razčisti vse, kar mu teži dušo in razburja srce — želi si nemega pogovora z gorami.«

Da, simpatični mladi gornik, kako rad bi ti zavoljo soglasja stisnil roko, ako bi mi v istem, formalno lepem sestavku ne povedal, kako si dopustil, da ti je že docela izmučeno telo zaporedoma dvakrat butnilo z višine ob skalo. Ker dobro vem, kaj je kultura alpinizma, ti dajem nekoliko trdo zvaneči nasvet:

Pretehtavaj in razčiščuj v bodoče, preden se podaš v stene, ako si iskreno prizadevaš izpolniti svoje mikavno izražene želje.

V juniju 1950

K

Uroš Župančič:

POMLAD V CMIRU

Takrat, tisto zimo so mečave globoko zametle vsa pota v gore. Grebeni so se okrasili s snežnimi opastmi, po tokavah, grapah in žlebovih pa so peli svojo grozečo in uničujočo pesem plazovi — bela smrt. Tisto zimo si je opomogel tudi ledenik na Triglavu; zima mu je dala novega bogastva, tako da se staremu skrbniku profesorju Kunaverju ni bilo več treba bati zanj, da bi zamrl. Plazovi pod gorami so kipeli v višino in plaznice po grapah in tokavah so se neprestano gladile do ledu.

V tokavah še ni bilo kopnin; pod gorami, tudi v prisojajah še ni zazelenela pomlad.

Podjetnega gornika pa je vabila gorska pomlad z vsemi čari in vabami; nekateri so šli na pot, saj hrepenenje se je večalo, raslo in kipel, čeprav so žugali plazovi.

Bilo je prve dni v lanski pomladi; nagnoj, ki prvi zacvete in pozlati strmali v prisojajah, ta čas še ni okrasil višin. Tudi rože snežnice, ledenke in bedenke niso še pokukale izpod umazanih snežnih zaplat. Tako pusto, brez cvetja je bilo tudi v strmalih Požgane Mlinarice in tako tudi v severnih plateg Cmira. Stene in grape so se krasile z ledenimi rožami bogatega

ivja, po policah in na grebenih pa so ždele opasti in se kopale v bogastvu pomladnega sonca, ki je v modrini neba zajemalo vse te snežne orjake. Le v robih Rokavov, Kališja in Brinjeve glave je že z vso močjo kraljevala Vesna in z radodarno roko trosila svoje prelesti.

Navdušeni mladi gorniki so se veselili vsega tega bogastva zime in gorske pomladi. V takih časih je posebno lepo v Vratih, kjer kipe v nebo zasneženi skalni velikani.

Plazovi in mečave dolgo niso pustile nikogar h goram. Čeprav je v dolini že dišalo po sveži preorani zemlji, čeprav je brstelo vse naokoli v prisojeh in je nabreklo popje čakalo močnejšega sonca, je mogočna stena samevala v mraku, ukovana v sneg in led. Police so jasno nakazovale prehode, stebri in ozki okrajki pa so žugali in majali navdušenje tudi najbolj podjetnim. Le malo jih je bilo med gorniki, ki bi si upali v takih razmerah nastopiti pot plazovom nasproti. Nikogar ni bilo, ki bi z znanjem in navdušenjem stopil na grmade plazov pod stenami ter usmeril korak po strmi in zglačeni plaznici, više k zasneženim vršcem.

Naveze mladostno zagnanih in podjetnih gornikov so se vračale. Meni je bila prebujajoča se pomlad v Vratih še prav posebej draga. Vabila me je z vso silo. Težko sem jo pričakoval. Tam v stenah Cmira sem imel stare račune.

Daleč so časi, ko so Vahica in z njim drugi dovški in mojstranski pastirji v cokljah šarili in plezali po stenah Cmira, Stenarja, Kališja in Rokavov. Takrat je bilo baje mnogo več pristne ljudske ljubezni in navdušenja do gora. Jaz pa sem hotel uresničiti čimprej vse tisto, kar so mi gore pokazale in ponujale od mladostnih let mojega gorniškega delovanja.

Centralno severno grapo Cmira, ki pada v prepadnih skokih proti Turkovi planini in preseka mogočno severno steno Cmira na dvoje od vrha do tal, sem preplezal že takrat, ko sva hodila s Francetom Ogrinom po Vratih. To so bili časi in leta bogatih zmag in nepozabnih doživetij. Takrat sem v steni Cmira užival brez primere in vedno znova se mi je hotelo še in še plezati po skalah in v stenah, ki so dovškim pastirjem in tudi dr. Jugu ter drugim bogatile življenje in jih usposabljale za večja in drznejša dejanja.

Zima v Vratih je bila zame vedno, je in ostane posebno čudo, posebna lepota. Mogočne in silne stene, preko katerih v silnih skokih padajo plazovi, pesem prebujajoče se pomladne narave, zelenilo bukovja in macesnov, popje in cvetje pomladnih rož, opojen vonj prebujajoče se zemlje, vse to ustvarja čisto posebno okolje.

Proti zapadu, tja proti Luknji in Bukovju, kaže mogočni Cmir brazgotino in slabo stran. Prav z vrha se proti zapadu tja do macesnov na Tomiškovi poti požene strma grapa, ki se spodaj razširi v veliko krnico in skalni zatrep. Spodaj se še enkrat požene v globino in tvori peščeno strugo, ki se zlije v meli suhe struge Bistrice prav tam, kjer vstopi Tomiškova pot v strmal. Snežne grmade v suhi strugi Bistrice še v poznem poletju hlade gornika in ga opominjajo, da je tu konec plazov, ki jih daje zapadno ostenje ponosnega Cmira.

Ta tokava in te sesutine plazov so tudi meni že zdavnaj pokazale možnosti za prehod bliže k vrhu mogočnega Cmira. Treba je bilo le časa in večletnega skrbnega opazovanja kajti boriti se proti grmadam plazov ne bi bilo mogoče nikomur, pa čeprav še tako previdnemu, preizkušenemu alpinistu. Dobro mi je znano iz večletne temeljite šole v gorah osnovno pravilo, ki pravi, da moč in pogum v gorah ne pomenita veliko, ako se jima ne pridružita še previdnost in znanje.

Leta so naglo tekla, dognal in naučil sem se mnogo koristnega in potrebnega: biti v gorah pomeni bogatiti svoje znanje in večati svoje izkušnje in sposobnosti.

»Zgodaj se dan išče«; bil sem na poti v jutranjem hladu. Pospešil sem korake, kar sem najbolj mogel; uspešno sem pridobival na višini po ruševinah plazov. Zgoraj sem se ognil zasneženemu rušju in jo ubral po zgajeni poti padajočih plazov. Z ledom prevlečeno skorjo sem naglo obvladal, tudi drnasti skok me ni zadrževal. Od časa do časa me je kak mal plazič že v tej zgodnji jutranji uri prestrašil in ohladil razpaljeno kri. Vsak čas sem pričakoval pošiljke od zgoraj. Pred menoj se je dvigala visoka in neizprosna stena do grebena, ki se je s svojo belino stapljal z modrino neba. Povečal sem previdnost in pazil na vsako spremembo nad seboj. Ko sem preplezal poledenelo skrotje in skalni skok, se je pred menoj začela odpirati velika zasnežena krnica. Sonce je že zlatilo zasnežena čela špikov, vse naokoli se je porajal bogat, jasn zimski dan. Še preden sem stopil na snegove krnice, mi je puh plazov udaril v obraz; to poslednje opozorilo me je pripravilo do pazljivega opravlila. Takoj nato sem z očmi objel vso obsežnost te krnice, ki jo obdajajo mogočne stene prav do vrha Cmira in veznega grebena na zapad do Begunjskega vrha. Tu notri v ta skalni okrešelj se stekajo tudi vsi plazovi teh sten, ki kipe neizprosno proti nebu. V skalnem okrešlju nisem več mogel napredovati po globoki in ledeni plaznici, ker se je pognala strmo navzgor. K previdnosti in prisebnosti so me opozarjali vedno številnejši plaziči in plazovi. Na primernem kraju sem si vzel toliko časa, da sem si navezal dereze. Cepin je temeljiteje začel opravljati svoje delo v razgreti roki. Dereze so mi omogočile naglo in varno napredovanje v strmini; čestokrat sem bil prisiljen loviti ravnotežje naslonjen na snegove. Zgoraj v stenah Cmira in na grebenu je postalo sonce moj sovražnik; trgati so se začele grebenske snežne opasti. Pohiteti sem moral in pohitel sem, kolikor in kakor zmorem.

Med potjo sem iskal lažjih in varnejših mest. Oči so neprestano begale za zasilnim izhodom, a zaman; začeto delo sem moral končati, pot je neizprosno kazala naprej — navzgor!

Hitel sem skozi zasneženo skalno krnico proti gornjemu robu. Tam se je prehod zožil v ozek, strm žleb. Prehod je bil možen mimo poledenelih skal, ki so tesno oklepale prehod, samo po ledeni plaznici, ki se je lesketala v svetlobi dneva. Tesno sem se naslonil na strmino; komaj sem zdržal ravnotežje. Prav ta čas je sonce že toplo obsevalo prisojne vzhodne plati mogočnega Stenarja in v severni steni tam nad Plemen-

camí so se tajale snežne opasti in v snežnih curkih neprestano merile globino. Z vrha vzhodne stene Stenarja se je utrgala snežna streha in padala z mogočnim truščem v brezna silne stene. Vse ozračje se je napolnilo z nemirom. Plašno sem zrl v peči, na levo in desno pa so stene kipele ponosno do neba. Vse naokoli ni bilo lažjega prehoda.

Pohiteti sem moral znova in pravilno presoditi položaj. Zbral sem vse razpoložljive rezerve in uspelo mi je prestopiti nekaj metrov navzgor po strmi ledeni in zglajeni globoki plaznici. Trdneje sem prijel cepin v roke in dereze so previdno in varno hrustnile v strmal.

Prav z vrha Cmira se je v tem trenutku spustil plaz, ki je tik mimo mene treščil preko okrajnikov in se v mogočnem puhu pognal v brezno pod menoj.

Moji volji se je le počasi udajala strmina. Kljub jutranji uri mi je bilo pri resnem opraviilu vroče. Znoj mi je zalival obličje in polnil oči. Roka je žarela od vročine. Neizprosna borba je večala v meni borbenost in podjetnost, da mi je prišlo. Bil sem zadovoljen do prešernosti. Zmagovati uspešno vse težave je užitek brez primere.

Tik nad tveganim prestopom se je glavna plaznica delila v tri stranske. Možnost prehoda se mi je nudila na desno proti grebenu; naravnost navzgor se je pognala plaznica tik nad menoj v prevesen, poledenel kamin. Najbolj pohlevna je bila plaznica, ki se je začrtala na levo prav proti samemu vrhu Cmira.

V njo sem tvegano prestopil. Znova sem sprejel borbo s strmino in ledom. Moj stari sen se je bližal uresničenju. Grapa se je potegnila v višino in strmina ni popustila niti za meter, nasprotno — večala se je in od mene terjala vedno več. Veliko resnega dela je bilo treba opraviti in nekajkrat je udaril cepin in odbil ledene iveri, dereze so iskale neprestano za varnimi stopi v ledu, preden sem zadihal bližino grebena, na katerem so ždele snežne opasti po več metrov tik nad grapo samo. Zaskrbljeno sem se obračal do njih, kdaj se bo katera prevalila in zapustila labilen položaj na grebenu tik nad mojo glavo.

Ko sem pristopil na greben pod samim vrhom, je sonce bogato osvetljevalo ponosne rajde vrhov in slepilo pogled. Po tako opravljenem delu se nekje v notranjosti porodi radost, privre iz srca ter dobi tak ali drugačen izraz sproščene sreče in zadovoljstva. Užival sem na sončnem vrhu ob prekrasnem razgledu in bogatem notranjem zadovoljstvu. Plačilo mi je bila zavest, da sem uspešno izvršil enega izmed starih načrtov. Jutro in opravljeno delo me je stotero nagradilo.

Na sproščeni vožnji za Cmirom sem se radoval sončne luči, ki je zlatila ljubljene vrhove. To je bil moj praznik pomladi, katerega sem užival na vsej nadaljnji poti v Vrata in dalje po prisojah med Brinjevo glavo in Kališjem, ko sem jo ubiral proti zavetišču II. Po zasluženi zmagi sem se hotel naučiti in napiti še krasot zasneženih Martuljskih gora. Tam na grebenih gora, ki se dvigajo do neba in jih krase snežene kučme in ob pesmi prebujajočih se pomladnih voda Martuljka in v miru naše koč pri Jasenih, sem se hotel okrepiti.

Porekli bodo nekateri, da so mi mari le grape, zanje da živim in se ženem skozi nje, v zasneženih stenah da vidim strahove in težave, katerim pa nisem kos.

Povem vsem, da so mi res ljube zasnežene grape, po katerih pojejo svojo pesem plazovi in se gladijo plaznicc. Grape so mi dale in mi dajejo še veliko nepozabnih doživetij, za katere so opeharjeni vsi, ki jih podcenjujejo. Strah pa me ni zasneženih sten. Rad se sprehajam po sončni poti preko ožarjenih grebenov, preko katerih se vesijo snežne strehe, ali pa na njih viharji vrtinčijo snežne zastave. Najbolje bi bilo, ako se zedinimo z Župančičevo pesmijo o Zlati ptički: »Vsak po svoje so živeli na tem božjem svetu«.

Bil sem neštetokrat srečen tudi v ledenih grapah, pa naj si bo to v moji prvi, na vzhodu Glave nad Šitom, v ledeni in strmi severni Travnika, v Hudičevem žlebu, na vzhodu Prisojne gore iz Skednjev, v Jugovi Mlinarici pa v Križki grapi, v Martuljski Ponci, ali kjerkoli v grapah mogočne Triglavske stene. Vsem želim uspehov za pozitivno rast našega alpinizma, saj stoje pred nami velike naloge, katere moramo reševati vsi skupaj; pa bomo morali resno prijeti za delo, ako bomo hoteli doseči vse tiste velike smotre, ki smo si jih postavili. Zavedati se moramo vsi, da smo sinovi gora in domovine, ki zasluži, da zanjo žrtvujemo vse.

Čestokrat si sami sebi stavljamo nereseno vprašanje — »po kaj pa hodimo v gore?« Kaj iščemo na grebenih, ko snežne zastave vihrajo na njih in nosijo strupeni mraz, ki sili pod obleko in z ledeno roko pije in slabi moči, kaj iščemo v stenah, ko grom udarja in bliski parajo nebo, se pode skozi noč in love drug drugega? Zakaj se bijemo s skalno gmoto stebrov, ki se pno v nebo in se greze v globine? Kaj iščemo v gorah, ko se s strašno silo razbesni narava, ko gmote plazu grme tesno mimo nas, ko se megle vlačijo potuhnjeno in slabe našo zmogljivost? Lepo je v viharjih in takrat, ko se sprehajamo v rosnih zarjah po ožarjenih grebenih, lepo je nam, ko se bijemo za biti ali ne biti v previsih. Vedno in povsod pride do popolnega izraza želja po zmagi, krepiti se tam, kjer je to najtežje. Kako bogati lastniki notranjega zadovoljstva smo ob težko priborjeni zmagi!

Med seboj smo si bolj ali manj onaki ali vsaj zelo podobni. Uživamo v sproščeni in brezkompromisni borbi in v dejanjih, ki se jih slabši plaše, ker pač niso rojeni za premagovanje nevarnosti in težav. Preizkušati svoje sposobnosti in čestokrat zastaviti tudi lastno življenje za take cilje, pomeni izvršiti posebno dejanje.

Vesel sem, ko v luči svojega dvajsetletnega alpinističnega delovanja gledam napredek našega alpinizma. Ni še daleč čas, ko je bilo prav malo ljudi, ki bi si upali utirati gazi v zasnežene stene. Po vojni pa jih je vedno več; pot je bila utrta, naši mladi alpinisti so v desetinah stopili nanjo.

Naš zimski alpinizem je na pravi poti — na zmagoslavni poti. Doseženi uspehi zadnjih let, dajejo jasno in zgovorno potrdilo, da so naše zasnežene stene in gore postale last naših uspešnih in zmagujočih ljudi.

Blažej Janko:

SEVEROZAPADNA STENA ŠKRNATARICE POZIMI

(Prvi zimski vzpon)

Divje veselje me je obšlo in neugnana sla, ki izvira iz zavesti lastne moči se me je polastila, ko so se za nama s tovarišem zaloputnila vrata gorskega zavetišča št. 3 in se nama je rahlo udrl pod nogami sneg na snežiščih Za Akom, zame najlepšim delom Martuljka. Bila vsa rahla kompromisarja tega dne in kar nehote naju je zanesla noga levo proti ustju treh grap, ki padajo izpod Kukove špice, Skrnatarice in Široke peči v Martuljku ter se združijo že skoraj v dnu krnice, ko se pobočja polože. Ko sva pred dobre pol ure segla v roke prof. Orlu v zavetišču in se poslovila od njega, res še nisva vedela, kam naju bo vodila pot tega dne. Kar tako, za vsak primer sem vrgel v nahrbtnik šop klinov in vponk, vzela sva s seboj dereze in kladio ter novo domžalsko nylon-vrv, ker sva se pač štela za alpinista in alpinist mora vedno imeti take stvari s seboj. Toda prav ta zavest, da sva dobro pripravljena za resno turo, je odložila, da sva zavila v desno grapo, ki vodi pod Široko peč. »Pa poizkusiva«, sva dejala, »vrneva se še vedno lahko«—.

Toda, ko sem stopal za tovarišem in se udiral za skoraj cel čevelj v trdi sneg, ki se je za januarske razmere še kar dobro sesedel, sem čutil, da danes ne bova tako hitro kapitulirala in da bo šlo nemara še zares. Bil sem vznemirjen in preteklost me je motila, hkrati pa sem mrzlično nekaj pričakoval, nekaj sem si moral izpričati, kar mi je bilo pravzaprav že od vsega početka jasno, a česar vendar nisem mogel vzeti za dejstvo, ker mi je ravno manjkalo potrebnih dejanj.

Bila je to moja prva pomembnejša tura po onem velikopoteznem podvigu v Špiku zimo prej, ki se je zame tako tragično končala. Po dvodnevem boju s silovitim mrazom in viharjem sva se takrat s Šavljem prebila na vrh, občutek zmage pa nama je skalila zavest, da sva zaradi nezadostne obutve, ki ni bila kos mrazu, dobila oba ozeblina na nogah, ki so bile posebno pri meni zelo hude. Vendar takrat še nisva hotela vreči puške v koruzo. S težavo sva sestopila v Kranjsko goro in ko sva se na jeseniškem kolodvoru ločila, je bila temna slutnja v meni vedno večja. Nisem se zaman bal prihodnosti, oditi sem moral v bolnišnico in tam je prišlo do katastrofe — na obeh nogah so mi amputirali prste. Moji visokoleteči načrti, katere sem nameraval še za vsako ceno končati tisto zimo, so bili pokopani. Namesto da bi utiral pota preko sten in previsov, da bi iskal vedno večje težave ter jih premagoval, sem ležal negiben med belimi rjuhami in niti nisem mogel stopiti na tla, kaj šele, da bi prišel v sobi do vrat in jih odprl. Strašno mi je postalo včasih pri srcu, če sem se domislil vsega dela, ki me še čaka, ko sem moral tako grozno pasiven ležati v postelji in mi je brez haska potekal čas.

Včasih me je popolnoma teoretično zanimalo vprašanje, kje je meja človeških sposobnosti, kje se pričenja nemogoče in kje mora človeška

volja kloniti pred objektivnimi ovirami. To je bil zame filozofski problem, katerega sem hotel rešiti tako, da sem svojo voljo neprestano stopnjeval in zavestno prehajal v fanatizem, ki mi ni dopuščal, da bi sploh priznaval poraze. Pristati sem mogel le na trenuten umik, na oddih v boju; na drugi strani pa sem načrtno prehajal od lažjih tur k težjim in nisem opustil ničesar, kar bi me moglo rešiti v primeru nezgode. Zavestna drznost in premišljeno tveganje sta vsekakor odliki plezalca, nepremišljenosti, brezglave gonje za efektom svojih prizadevanj pa si resen alpinist sam ne bi smel nikoli odpustiti. Večkrat sem se v bolnišnici vprašal, ali nisem mogoče že v Špiku dosegel meje med mogočim in nemogočim ter sem jo celo že prekoračil; nisem si mogel na to vprašanje odgovoriti. Vedel sem le, če bi bilo res tako, potem je narava krivična, ker daje človeku silno voljo, a šibko telo, moje življenje in moje prizadevanje pa bi bilo dvakrat tragično; hotel sem iz same ljubezni do stvari dognati problem do konca in rezultat je bil ta, da mi je bila ta možnost vzeta. Čutil sem se celo manjvrednega v teh trenutkih, saj bi bil zame sedaj uspeh, če bi dosegel še raven povprečnega človeka, ko sem vedno hotel doseči nekaj več. Vedel sem, da svoje manjvrednosti ne smem nikoli priznati, niti pred seboj, kajti če se je bom sam zavedal, bo resnično eksistirala. Hotel sem živeti ponosno življenje, življenje zmag in uspehov in v urah dvomov in muk sem se prepiral z usodo ter se spraševal, zakaj me ni takrat raje popolnoma strla, namesto da mi je odmerila tako majhno in bedno življenje.

Sčasoma sem se tudi v bolnišnici zavedel, da moram preiti od sklepov k dejanjem. Ker nisem mogel po nogah priti na hodnik, sem se po kolenih in komolcih splazil tja in najhujši udarec mojemu veselju nad uspehom je bilo usmiljenje sester in sobolnikov, ki mi je neprenehoma prikazovalo moj bedni položaj. Bilo mi je 20 let, hotel sem v življenju nekaj doseči in pri tem sem se plazil po tleh kakor črv, ker nisem mogel stopiti na noge. Zavedal sem se, da sem na dnu, da sem tako strt in pritisnjen ob tla, da bolj nisem mogel biti. Prišlo je do živčnih motenj in to bi me bilo kmalu vzelo.

Nisem odnehal in uspelo mi je, da sem v krvi in v mukah shodil. Napredoval sem od dne do dne in končno me je slast življenja zgrabila zopet čutil pod rokami hrapav, apnenec in so mi noge še proti vsemu zapustil bolnišnico.

Še istega dne sem s palico v roki prišel do prvih skal in ko sem zopet čutil pod rokami hrapavi apnenec in so mi noge še proti vsemu pričakovanju dobro služile, sem zapadel v nekako ekstazo; zdel sem se sam sebi kakor umetnik, ki ustvarja nesmrtna dela. Noge so mi krvavele in ko sem se vračal domov, sem štel meter za metrom do hiše; čutil sem, da stopam v lastno kri. Naslednjega dne se je igra ponovila in redno sem treniral vsak dan ter preziral fizične bolečine. Zdelo se mi je, da jih ni, če jih ne priznam. Kmalu sem spoznal, da drugi ne morejo priti do istih zaključkov kakor jaz, in ko sem videl, da trpi mati ob mojih mukah bolj kakor jaz sam, sem skrival bolečino tudi pred njo ter se smejal, ko mi je bilo najmanj do tega.

Mogoče je bilo ravno to preziranje bolečin krivo, da se mi noge niso zacelile in sem moral v juliju nazaj v bolnišnico ter tretjič na operacijsko mizo. Silno hrepenenje po gorah me je pograbilo takrat in življenje bi bil dal, če bi bil mogel zopet stati sredi stene in bi bil čutil okoli pasu vrv in kline, pod sabo pa globino in v daljavi grušč in zeleno rušje in macesne v dolini. Odšel sem v gore. Hotel sem plezati in vedel sem, da moram iti svojo trnovo pot sam. Ves dan sem čakal v zavetišču št. 1 v Veliki Dnini, kdaj se bo zboljšalo vreme, da bom mogel vstopiti v steno; a je nevihta sledila nevihti in nalive nalive, tako da sem komaj še prišel suh na večer v dolino ter naslednjega dne odšel v bolnišnico.

Ko sem bil v začetku septembra zopet doma, nisem več treniral. Čakalo me je učenje in izpiti na univerzi. Študij sem štel vedno kot dolžnost do skupnosti in domovine ter sem ga postavljaj pred alpinistiko, torej sem moral najprej tu zmagati.

Ko so bili tudi izpiti za mano in nisem izgubil leta, čeprav sem ležal skoraj šest mesecev, je bila v gorah že jesen in z neko tiho pobožnostjo sem zahajal nedeljo za nedeljo v Martuljek ter sem se pomirjen vračal domov. Bližala se je zima in nemilo me je zadelo, ko sem opazil, da se bližajo obletnice mojih tur v prejšnji zimi. Kaj je res mogoče, da je med tem časom že minilo leto?

Bil sem prvič zopet na daljši turi v zasneženih gorah in ko sem videl, da še vedno toliko zmorem kot drugi, bi bil od veselja ponorel. Tudi ko sva s tovarišem gazila sneg v grapi in sva se dvigala vedno više, se mi je zdelo, da pada z mene moja preteklost in da ostaja leto muk in temnih spominov pod mano v globini. Uskočil sem naprej in sem hotel tovarišu dokazati svoje sposobnosti v sneženih vesinah ter v zasneženi steni.

Naglo sva se dvigala; znana so mi bila pobočja in nanje me je vezalo tisoč spominov. Prišla sva do mesta, kjer sem se skoraj leto prej obrnil s Slavkom Tomincem, ki mi je bil takrat zvest tovariš na turi. S težkim srcem sva takrat odstopila od ture, potem ko sva skoraj šest ur gazila nov sneg in sva se končno udirala do pasu. Spoznala sva, da naju bo dohitela noč nad Skokom v Amfiteatru ter da bo bivač neizogiben. Vendar v tako lahki steni nisva smela bivakirati in sedaj sem imel najboljšo priložnost, da poravnam ta stari račun. Šele pod Skokom v Amfiteatru sem se zavedel resničnosti. Dejal sem tovarišu, da je bolje, če gre v tem težkem detajlu on naprej. Skok v Amfiteater je bil doslej pozimi, kolikor sem mogel ugotoviti, šele enkrat preplezan. Pozimi 1942 se je povzpel preko njega, potem ko se je skoraj poldrugo uro trudil v njem, Miha Arih in odšel dalje iz Amfiteatra na Dovški križ. Razvezala sva novo nylon-vrv in nisva bila v Skoku dosti hitrejša od Ariha. Dobra ura je minila, preden sva bila nad previsom in sva si zopet ogrela premrle prste. Zanimivo je namreč to, da je v Skoku silen mraz; plezalcu, ki mora plezati brez rokavic, se vedno zanohta in tako se je tudi Jerovšek sredi Skoka pripel na klin, da si je ogrel prste; meni tega od mora ni dovolil, temveč me je neusmiljeno povlekel kvišku. Malo

klavirno je sicer, če te sredi stene zagrabi okoli pleč vrv in čutiš, kako te tovariš potežka v zraku, toda s takim načinom plezanja prihrani drugi plezalec precej na času. Tudi jaz nisem imel občutka, da ne plezam več samostojno; do takih vprašanj sem prišel šele, ko sva naglo napredovala na snežiščih nad Skokom. Ta vprašanja so nujna pri vsakomer, ki ima dobro razvit čut za alpinistično moralo.

Severozapadna stena Škrnatarice ni nikak alpinistični problem in novembra 1948 sem jo preplezal v družbi s Krušicem, ko je bilo v steni že skoraj en m novega snega. Takrat smo se zedinili, da še niso bile prave zimske razmere in steno sem vključil v seznam svojih vzponov le zato, ker je bila po vzponu Kočevarja, Župančič Ljuba in Freliha preko severovzhodne stene Škrnatarice (glej opis v PV 1948, str. 152) še edina nepreplezana smer v Škrnatarici. Po izdaji Našega alpinizma iz leta 1931 in po podatkih, katere sem mogel dobiti od jeseniških alpinistov, eksistirata v Škrnatarici poleg gred, ki sečejo steno, le ti dve popolnoma naravni smeri in z vzponom preko zapadne smeri bi bila Škrnatarica tudi pozimi v alpinističnem oziru sistematično obdelana. Preostale bi le še grede, ki pa niso tako zelo zanimive. Zimska alpinistika napreduje pri nas z velikimi koraki. Vsaj v zimi 1949 je kazalo tako in že danes so pri nas pozimi še nepreplezane stene redkost.

Na snežiščih Amfiteatra sva se razvezala in ko se je pred nama povzpela v nebo zasnežena stena Škrnatarice, se klicu gora in hotenju po dejanju nisva mogla več upirati; bolj s čustvom kakor z razumom sva se oba hkrati zagnala nenavezana v steno. Bil sem prvi in Jerovšek mi je sledil. Že po drugem raztežaju se nama je najina lahkomišelnost maščevala. Stena je postala strma in dobil sem nesiguren občutek, da bom padel, če plezam še dalje nezavarovan naprej. Obtičal sem na dvomljivem stojišču, mimo mene pa se je splazil Jerovšek, se povzpel nekaj metrov nad mene, zabil klin, se navezal, spustil meni drugi konec vrvi in pričel varovati. Varovan s strani sem nadaljeval plezanje ter sem prišel po kakih 20 m stene na stojišče, kjer mi je mogel Jerovšek slediti. Spoznal sem, da sva v svoji zagnanosti vstopila v steno 100 m prenizko in sva tako prav po nepotrebnem prišla v zagato, kajti z leve strani vodi na snežišče sredi stene precej široka polica. Še raztečaj in stena se je položila; oba hkrati sva napredovala po obširnem snežišču ter se bližala gornji polovici stene, kjer drži smer po grapi, popolnoma zasneženi. Leto prej smo ob svežem snegu naleteli v grapi na znatno večje težkoče; ozek kamin in neprijetna prečka, ki sta dali takrat Čopovemu Jakcu, ki je bil z mano na vrvi, povod za nekaj opazk, sta bili sedaj globoko pod snegom. Polagoma sva napredovala in se bližala vrhu. Sonce se je nagibalo in pošev metalo svoje žarke v steno. Še nekaj korakov pod opastjo in po približno dveh urah plezanja v steni sva stopila na rob in v sonce. Gorski svet se je razgrnil pred nama v vsej svoji belini; po zbranosti, ki je plezalcu v steni vedno potrebna in ki na vrhu nenadoma popusti, sva bila še posebno dovzetna za lepoto. Sledila je ura sproščenosti, brezdelja in počitka na soncu. Odpadlo je vse, kar moti človeka v dolini. Kugy pravi, da je počitek v gorah najlepše poglavje v

življenju planinca. Plezalec je po končani turi na vrhu še za spoznanje bogatejši; sproščenosti se pridruži še nekak občutek ugodja po storjenem delu, zavest, da je zadostil svoji sli po dejanju in premagovanju ovir v steni in samem sebi.

Ura je kazala štiri, ko sva vstala in se napotila po grebenu na Dovški križ. Sneg je bil trd in na severni steni so že visele opasti. Postajala sva lena in pot se je vlekla. Dobra ura je minila, preden sva si segla v roke na Dovškem križu in ugotovila, da sva obredla še en vrh tega dne.

Za trentarskimi gorami je tonilo sonce, na Koroškem so postajale megle vijoličaste in v Za Ak pod nama so se priplazile večerne sence, ko sva se preko opasti spustila v Jugovo grapo. Mahoma sem se domislil bojev in dvomov, ki so bili za mano, in nehote sem se moral nasmehniti. Vse se mi je zazdelo v hipu tako smešno in majhno in začudil sem se, kako sem mogel kdaj sploh podvomiti v to, da bi moglo biti drugače, kakor je. Leto dni je takrat utonilo zame v preteklost in v pozabo. Prav je tako. Pred nami je prihodnost in zanjo je treba živeti. Dokler zmore človek to, čuti, da je še mlad.

Zvečer sva zakurila v zavetišču Za Akom štedilnik in pozno v noč se nama ni dalo zaspati. Naslednji dan so se pričele zbirati megle in vreme se je pridilo. Zaprla sva bivač ter odšla v Kočo v Martuljku. Preko noči je pričel padati v debelih kosmih sneg in opoldne nama je segal že preko kolen. Stene so oživele in oddaljeno grmenje je naznanjalo plazove še pozno v večer. Zdelo se nama je, da sva priče veličastnega prizora, ko ob rohnenju plazov, neslišnem pogrezanju snežink in ob nemi vdanosti smrek, ki so priklanjale svoje veje vedno nižje k tlom, prihaja v gore zima, da zavlada sivim stenam. Ni se nama dalo iti domov. V srcih staršev pa je rasla skrb. Sredi noči so naju presenetili reševalci, ki so prišli iskat najini trupli. Spoznala sva ves nesporazum in slabe volje sva se naslednjega dne skupaj z njimi vrnila v dolino.

Plezala 15. januarja 1950 Jerovšek Janez in Blažej Janko, člana AO Domžale in Jesenice.



NA ORTLER-KÜNICSSPITZE

Kolikokrat sem si v mladih letih svojega planinskega in gorniškega uveljavljanja zaželel biti kje visoko v bleščečih ledenikih, gledati v zelenkasto belo globino zevi, občudovati razklane ledene klade, slikovite stolpe in igle, serake, poslušati pokanje ledu, ko odmeva od vrhov, doživljati snežne viharje, gledati iznad valovitega meglenega morja in iznad oblakov dolge vrste vrhov, vkovane v vekovni led ter končno uživati ob sončni pripeki daljo in prostranost.

Te moje sanje mladih dni so bile polne pričakovanja in hkrati tesnobe, kaj bi utegnilo biti, če bi se nekoč uresničile; saj tedaj še nisem bil dozorel za hojo in vzpenjanje po ledenikih. In vendar so postale prelepa resnica že čez nekaj let mojega življenja z gorami.

Praden sem se lotil vzpona na Ortler, sem obiskal mnoge vrhove južnega dela Stubajskih Alp — znamenite vrhove skupine Texel nad Meranom, visoke okoli 3500 m, ki jih je tako cenil alpinist Guido Lammer. Tu sem s cepinom in derczami v tovariški navezi zmagal vrh za vrhom in se pripravljaj za vzpon na Ortler, najvišjo goro Južne Tirolske, na katere temenu sem stal trikrat — vsakokrat z drugim tovarišem.

Ortler je ogromna, še malo ne elegantna klada, z dobro razčlenjenimi pobočji, zlasti v vrhnjem delu. Ozebniki s trdim, črnim ledom med dolgimi, močno krušljivimi rebri, kažejo pot na gornjo ravan, na lepa, gladka snežišča, ki jih obvladuje le še zelo lahko dostopen slemenast vrh. Pravili so mi, da vzponi na Ortler niso več lahki, kot so bili svoje čase, in da se je že marsikatera naveza vrnila, ne da bi dosegla vrh. Višina Ortlerja in pa dejstvo, da Ortler danes ni več »kravja gora«, kakor so ga hudomušno imenovali gorniki pred tridesetimi leti, me je zamikalo, da sem zahrepenel po borbi v njegovih strminah.

Po prvi svetovni vojni, ko je prišlo vzpenjanje na gore v modo, so bili vzponi na Ortler lahki in jih niso kdo ve kako upoštevali pri ocenjevanju gornikovih sposobnosti. Pot je bila zaznamovana, zavarovana in shojena, da še vodnika ni bilo treba. V pečevju so tičali klini, napravili so stopnice in napeli železne vrvi; čez ledeniške razpoke in pragove so položili lestve; na strmih so vsekali široke stope in prav takšne napravili čez ozebnike, po ravnem čez snežišča pa so pot zaznamovali s količki. Vzpona po tej »kravji poti« pač res niso mogli oceniti kot gorniško dejanje!

Z leti pa se je narava spremenila in v poslednjih štirih letih druge svetovne vojne, ko so bile zime v gorah brez padavin, se je močno spremenilo obličje gora. Ko je zmanjkalo padavin — prve hrane ledenikov, so se le-ti jeli sušiti, krčiti, njih jeziki so se stanjšali in umaknili više, zgornje plasti ledenikov na vrhu gora pa so hitreje pritiskale na spodnje, se prelomile in zazevale tam, kjer je človek prej zlahka prečil

ledena pobočja. Tako sta nastali vrh Ortlerja dve veliki stopnji ledenih previsnih odlomov, ki so zavrnili že marsikatero navezo dobrih gornikov. Ob času mojih vzponov na Ortler so bili ti pragovi celo še večji in pod njimi so zijale široke zevi. Še sledu ni bilo o udobnosti nekdanje »kravje poti«. Če bi s tovarišem ne imela sicer pomanjkljivega, vendar dokaj koristnega popisa vzpona, busole in v naglici narisane zemljevidnega osnutka Ortlerja, bi nam nemara ta vzpon povzročal prav tolikšne težave, kot prvim pristopnikom pred 140 leti.

Od treh vzponov na Ortler se mi je zdel prvi najbolj težaven, čeprav sem se ga lotil po »kravji poti«. Oba — tovariš in jaz — sva bila prvič v Ortlerjevem kraljestvu, tovariš-domačin pa sploh prvič v življenju na ledenikih. Vzpenjala sva se ob slabem vremenu, v pričnem snegu pa tudi trdem ledu, kajti s strmin je vsaka sapica odnašala snežene kosme.

Že več ko dva tedna je neprestano deževalo in sredi poletja se je ozračje močno shladilo. Hotela sva izrabiti dopust in brž ko je nebo obljubilo, da se bo vreme zboljšalo, sva odrinila iz Bozna (Bolzana), čeprav je zanesljivi barometer še vedno kazal na »slabo«. Ves čas vožnje z vlakom od Merana po dolini Vintschgau je bilo. In vendar je bila sreča z nama — od vasice Prad do planinskega doma »Payerhütte« (3020 m) sva prišla suha.

Nato je vso noč razsajal vihar z bliskom in gromom. Dodobra je razčistil ozračje, zato sva si obetala lep dan. Do devete nama je gosta megla ovirala razgled in razved tudi na manjše razdalje, tako da sva preko ledenika Tabaretta iz zelo krušljivega pečevja nad njim zašla previsoko; plazila sva se, plezala in zgubljala čas. Ko se je megla nekoliko razpršila, sva uzrla sedelce v zahodnem grebenu Tabarette, se stopila vanj, nato pa se po zavarovani stezi povzpela na greben. Steza naju je privedla v drugo, nekoliko niže ležečo škrbino, s katere pada široka grapa, polna ledu in snega. To je »die Hohe Eisrinne« — ozebnik, po katerem skoraj neprestano pada kamenje in ogroža življenje. Po tem ozebniku vodi običajna pot sestopa z Ortlerja, ki sva se je tudi midva poslužila na povratku. Preprečila sva grapo na vrhu in stopila v zagato; tu sva opazila kup potrganih železnih vrvi — menda žrtve snežnih plapov. Dosegla sva vrh stene in že sva prav nad seboj vrh strmali zagledala kočico »Tschirfeck«.

Vzpon do kočice pa je bil za naju trd oreh. Posvetovala sva se s tovarišem: hotel sem prečkati ledeno, trdo strmal in doseči pečevje na desni zgoraj. Ta smer se mi je zdela najbolj naravna. Toda tovariš me je pregovoril, naj se lotim strmali kar naravnost navzgor. Name vezala sva dereze in še sva morala sekati stope, da bi tovariš, še ne vaje hoje v ledu, lahko dobro stal in varoval. Vzpenjala sva se v ključih na kratke razdalje in varoval sem z vrvjo preko cepi-nove glave. Pri kočici sva si oddahnila in počakala, da je prenehalo snežiti. Nato sva oprezno obšla greben, čez katerega so nad severno steno Ortlerja visle velikanske opasti. Čeprav sem zelo pazil, se mi je pod levo nogo udrlo — toda moj tovariš je bil priseben: brž se

je umaknil in pritegnil vrv, da me zavaruje. Na srečo zaradi počasnega koraka niti nisem izgubil ravnotežja. Skozi nastalo luknjo — vrzel med opastjo in grebenom — sem z grozo premeril, kam bi utegnil zleteti. Nato sva prečila čez ledenik v desno, kjer so nama gredine kazale najprimernejšo pot preko ledeniških odlomov in pragov navzgor na zgornjo sneženo ravan. Ponekod je bil sneg tako mehak, da sva se udirala prav do pasu, vendar nisva hotela odnehati. Ko sva dosegla prvo stopnjo ledenih sten, pod katerimi je zavela dolga krajna prepoka, je začelo neusmiljeno snežiti. Morala sva počakati, da je ponehalo, nato pa sva na dveh mestih skušala premagati navpično stopnjo. Našla sva ugodno mesto, kjer prepoka ni bila preširoka, in sva razkoračeno preko nje, menjaje se kopala stope in oprimke v osrenjeno steno. Pri tem je zgornji tovariš vedno uporabljal oba cepina: z enim si je varoval ravnotežje in na njem pravzaprav visel, z drugim pa je nadelaval opore. Kako dobrodošle so nam bile tu pomožne vrvice! Drugi del stene — zadnje tri metre — je zmagal tovariš s cepini in pomožnimi vrvicami, medtem ko sem ga varoval pod steno z dobrega stojišča. Točno po načrtu sva zmagala prvo stopnjo, nato pa še drugo, ki je bila dosti lažja in krajša. Dokopala sva se na gornji del ledenika, kjer sva s kompasom določila smer in se podala skozi meglo. V tem delu ni bilo nevarnosti, tu ledenik ne odpira svojih nenasitnih žrel. Brez večjih težav sva dospela do sneženega slemena, po njegovi rezi pa dosegla vrh Ortlerja.

In Ortler naju je bogato nagradil za ves trud, za vztrajnost in kljubovalnost v tej sedem ur trajajoči borbi: megle so se razgrnile, sonce je obliko ledenike in vrste vrhov, ki so se zdeli kot ledeni otoki, plavajoči v penečem se morju. Vsa zavzeta sva gledala ta čudoviti svet, na videz brez življenja, in občudovala igro oblakov in barv... Tedaj je tovariš prisegel, da nikoli ne bo zapustil te prelepe svoje rodne grude in da ne pojde služiti nacifašističnega brezumneža, ki goni svoj narod v pogubo. Držal je besedo — ostal je tiskar do konca vojne.

Še malo sva posedela in ugibala imena okoliških vrhov, nato pa sva krenila navzdol. Vračala sva se po svojih stopinjah. Preko pragov sva se kar pognala in varovala drug drugega z vrvjo. To so bili poleti skozi zrak v mehak sneg! Sprožila sva nekaj poplazičev, ki so se brž razvili v velikanske plazove. To popoldne so sploh plazovi z vseh vrhov grmeli v dolino.

Izognila sva se strmali pod kočico na »Tschirfecku«, in krenila na pečevnato rebro. Pri tem sva porušila precej krušja, ki je nato padalo čez steno na ledenik in sprožilo velikanski, kakih sto metrov širok plaz. Ta se je potem sesul v veliko, menda brezdanjo krajno prepoko, kajti ne ta plaz, ne prejšnji in tudi ne poznejši je niso napolnili. Ob koncu tega rebra je tovariš krenil v levo navzdol po grapi, polni nagromadenega krušja in srečno preskočil krajno poč. Za njim se je s peklenskim truščem usipalo krušje v krajno poč. Tovariš je trdil, da drži smer vzpona po položnih robovih ledenika. Skušal sem ga prepričati, kako nesmiselna je smer sestopa, ki reže plazovom tako ugodno pobočje. Pa je le silil tja.

Na srečo je sprožil le poplazič, ki je dolgo drsel po ledeniku navzdol, zvalil za seboj še druge poplaziče in v zboru z njimi zrohnol v kotanjo. To je tovariša spametovalo: pohlevno je krcnil za menoj in kmalu sva brez posebnih težav preprečila strmalo do vrha stene Tabaretta. Dospela sva v škrbino vrh »Hohe Eisrinne«, se po ozebniku podričala do kraja, kjer postane pečevje položnejše, obšla pomol in prestopila v drug ozebnik, po katerem sva prišla v škrbino nad ledenikom Tabaretta. Nekoliko naju je zadržal še prehod čez ledena pobočja, kjer je bil nekoč ledenik. Ime je še ostalo, pobočja pa ne kažejo prav nobenih značilnosti ledenika več. Ostala so le oledenela snežišča, pokrita z gruščem in meljo.

Izpod oblačnega zastora na zahodu je sonce pošiljalo poslednje žarke, oblivač z rožnato barvo ves spodnji del Ortlerja; zgornji del je bil v senci oblakov modrikast in bel. Čudovit večer barv in občutij! Dolgo sva slonela ob ograji pri koči in čakala, da se je utrnil zadnji žarek na snežišču.

Hvaležna za nepozabna doživetja tega dne, nepopisne prizore in poglede na življenje gore, za naklonjenost gore, ki naju je tako lepo sprejela, pogostila in napojila s tisočnimi lepotami, ko bi naju zlahka pogubila, sva se tudi midva umaknila v kočo k počitku.

*

Največje gorniško dejanje v tem gorskem predelu iz klasične dobe gornišstva je nedvomno prečenje grebena od Ortlerja čez vrh Zeburu na Königsspitze. Na dolgem grebenu brez znatnih višinskih razlik se vrste za ledenimi strmalmi gruščnate vesine, ki so najneprijetnejši pa tudi najnevarnejši del poti. Dokler si še na Ortlerjevem grebenu, ki ga sestavljajo čisti apnenčasti skladi, bogato razčlenjeni z mnogimi oporami za varovanje, se počutiš kot v domačih gorah. Ko pa prideš na vesine iz naloženih skladov škrljavcev, kjer ne najdeš zlepa trdnega stojišča, še manj pa pečevno oporo za vrv, razen tega pa še melišča prepadajo v tisočmetrske globine, kjer bi za vekomaj zginil na dnu ledeniške reže, te hoja po takem svetu močno vznemirja, posebno ko sestopaš.

Na grebenih takih gora so opasti kajpak reden pojav. Nahajajo se prav tam, kjer se greben tako zoži, da moraš podenj ali pa ga zajahati. Pri svojem prvem vzponu na Ortler pred letom dni bi jo bil skoraj skupil, ko sem z nogo predrl vez med grebenom in opastjo. Takrat me je pogrelo — koj nato pa me je oblil hladen pot. Odtlej sem imel vedno v mislih to zahrbtno nevarnost. S tovarišem sva bila vajena hoje po robih s snežnimi napušči; izkoriščala sva varovanje čez grebensko rez. Gotovo nama je največ preglavic povzročal vzpon na Königsspitze. Močno utrujena sva že bila in roke so naju skelele v zapestjih, saj sva tega dne nasekala že lepo mero stopov, da bi laže in varneje hodila. To sicer ni bilo tako nujno potrebno, saj sva hodila z derezami na nogah. Toda sedaj sva morala navzgor, po strmali belega, bleščečega ledu. Že večkrat sva čula, da je to najbolj težavno mesto v vsem prečenju. A sreča nama je bila mila kot menda še nikomur, ki se je trudil po grebenu Suldengrata

na vrh »Kraljeve gore«. Doslej je bila namreč ta ledena vesina vedno gladka — letos pa je bila navpično prepočena, a poč zatrpana s skalnimi in ledenimi odkruški, tako da sva z lahkoto zmagala to ključno mesto.

Tudi tovariš, izvežban plezalec v dolomitskem pečevju, je tu prišel večkrat na svoj račun. Globoko si je oddahnil, ko se je po tolikem nezanesljivem pečevju in negotovem koraku po ledenih strmalih spet lahko oprijel kolikor toliko trdne pečine... Pa tudi pomiril se je.

Izpostavljenost? Seveda je velika, saj sva bila na grebenu in ponekod gledala podse na levo in na desno hkrati po tisoč metrov navzdol na ledenike. Pa sva se privadila in kmalu je izginil občutek tesnobe, kakršnega imamo včasih ob začetku plezanja. Končno se nama je zdelo že kar prijetno jahati rez izredno ozkega grebena Suldengrat — sicer pa drugega izhoda tudi ni bilo. Mnogo stolpov sva že obšla tega dne, a pri nobenem nisva bila v tolikšni nevarnosti kot pri tem poslednjem. Ves preperel je bil, prevlečen s požledom in nobenega mesta za varovanje nisva mogla najti. Odločila sva se, da naskočiva to izpostavljeno mesto za vso dolžino vrvi. To je pomagalo. Kmalu sem bil preko nevarnega mesta in tovariš za menoj. Nad nama se je lesketala krona »Kraljeve gore«. Pot na vrh je držala po ozebniku po stopah, ki sva si jih sprti nasekavala.

Po petnajsturnem trdem delu sva si vrh Königspitze (3860 m) segla v roke brez besedi. Le najini iskreči se pogledi so govorili... Žal se nisva smela dolgo zadrževati na tem veličastnem vrhu. Sonce se je že nagibalo in sejalo zlato na morje belih vrhov. Bližala se je noč — že druga noč v gorah.

Sestop čez pleča ni bil težak, pač pa mučen; odveč nama je bil in bila sva nejevoljna. Neznatne razpoke v ledu so se nama zdele velike in sva jih le težko preskakovala. S sedla Königsjoch (3295 m), kjer je steklenici podoben stolp (Passo della Botiglia), sva še podričala na ledenik Cedeh in tavalala po njem, dokler nisva našla rešilne steze. Z globokega ledenika sva se povzpela v ključih na ravan, kjer stoji planinski dom »Rifugio Casatti« (3266 m). Zdelo se nama je, da sva prav s poslednjimi močmi prestopila prag tega zavetišča v pozni uri. Zaradi visoke nadmorske višine in zaradi utrujenosti nisva mogla spati.

Naslednjega dne sva napravila še pred kosilom sprehod na Cevedale (3778 m) — vrh, ki je dostopen s smučmi, popoldne pa sva sestopila v dolino Martell.

Mesec dni kasneje smo trije tovariši stali na vrhu Königspitze, najlepše gore v tej skupini in nemara tudi v vseh Vzhodnih Alpah. V vsej svoji krasoti se dviga nad dolino Sulen, proti kateri kaže svojo znamenito »kraljevo steno« (severovzhodni steni pravijo namreč Königswand). Pogled na to kristalno steno ledu, razbitega in razsekanega z mnogimi režami, ozebniki, rebri in stebri, vzbujaja resnično spoštovanje.

Od koče »Schaubachhütte« (2575 m), ki leži ob robu ledenikov, smo pozneje krenili na sedlo Königsjoch (3295 m), kjer smo pustili večji del

prtljage ob stekleničastem stolpu. Tu pod stolpom je kamenje kar de-
ževalo — še nikoli v življenju nas ni tako ogrožalo kot tedaj. Sonce ga je
prebudilo, lahen veter pa razgibal, da je kar venomer udarjalo vprav na
tisto mesto krajne počti, ki smo si ga izbrali za prehod. Kaj smo hoteli
— omotali smo si glave in se pognali preko na rebro, kjer se nam
padajočega kamenja ni bilo več bati.

Vzpon na Königsspitze čez pleča je brez posebnih ovir. Z derezami
smo stopali varno in udobno, smeri pa skoro ni mogoče zgrešiti. Če ne
drugo, te sledovi ostankov zgradb in napeljav iz prve svetovne vojne,
kakršnih je v Ortlerjevi skupini dosti, povedejo na vrh k triangulacij-
skemu znamenju. Ko smo stali ob njem, nas je obdajala gosta megla.
Razočarani smo se vrnili izpod oblačnega klobuka k nahrbtnikom.

Od tod smo začeli vzpon na Kreilspitze (3392 m, Punta Graglia).
Vrh je lep. Občudovali smo ga še, ko smo se vzpenjali po ledeniku Sul-
den. Takrat je bila pred nami njegova strma ledena severna stena. Južna
plat te gore pa je pečevnata, črna in nič kaj vabljiva.

Sestop s tega vrha pa nam je delal več preglavic, kot smo si jih
obetali. Najprej smo imeli opravka s samimi razvalinami kamenja, ki
so kar čakale, da jih obtežimo, da se z gromom zrušijo navzdol. Spet smo
dospeli v trdi del, — spet sekanje stopov, varovanje, navodila in tako
dalje do sedla Cedež (3240 m). Pred nami se je pojavil neznan vrh
Schrötterhorn (3382 m), ki ga italijanska specialka označuje z dvema ko-
tata: 3389 m in 3363 m pod imenom Corno di Solda. Vrh je košat, prav-
zaprav dolg greben, ki ga sestavljata oba imenovana vrhova. Po širokem
grebenu teh dveh slabo izraženih vrhov, ponekod z ostrim snežnim ro-
bom, ponekod pa z opastjo proti severni plati, ki smo jo morali obiti po
pečevju, je držala naša pot v škrbino Janiger-Scharte (3302 m, Forcella
di Solda). To je le plitvo vdolenje med Schrötterhornom in našim današ-
njim poslednjim vrhom — Sulden-Spitze (3387 m, Cima di Solda). Vrh,
ki vlada nad ledenikom Sulden, smo prešli po širokem snženem hrbtu,
ne da bi prav vedeli kdaj. Že smo stali pred kočjo »Casatti«. Vrhovi
Ortler, Königsspitze in Cevedale so bili v oblakih.

V načrtu smo imeli še sprehod po ledeniških planjavah na Palon di
Lamare (3704 m), Vioz (3644 m), Peio (3549 m), Tresero (3602 m) in druge
sosedje, toda naslednjega dne smo prišli le na Cevedale. Megla, dež in
mrzli vetrovi so nas pregnjali v dolino Martell.

*

Še leto dni ni minilo, ko sva s tovarišem spet obiskala Ortler. Tokrat
naju je smer vodila po robu, imenovanem »Hintergrat« (Croston di
dentro).

Tistih sto kilometrov do vasi Sulden (906 m) sva prevozila kar s
kolesi. Tu sva obiskala tovariševega prijatelja Pinggero, znanega gor-
skega vodnika umetniškega videza in z njim obujala spomine na prečenje
grebena Ortler—Königsspitze. Zamaknil se je v greben in zrcalno ledeno
strmal, ki je pravkar blestela v poslednjem ognju zahajajočega sonca.

Na levi pa je »kraljeva gora« — Königsspitze s svojim kristalnim vrhom kipola v nebo, odeta v rubinasto rdeč plašč. Pokimal je oče Pinggera, se pomembno nasmehnil in pripomnil, da zapad gori v ognju vzhoda. — Potem pa naju je povprašal, kako sva se povzpela čez gladko, ledeno vesino, kjer je najtrši led v tem predelu in v katerega lahko sekaš opore le z najtežjim cepinom. Povedala sva mu, da je gora za naju naredila izjemo z navpično prepoko.

Zarana nama je budilka vzela spanec. Zaradi vaje sva se najprej povzpela na Vertainspitzen (3541 m) po severozahodnem grebenu. Plezanje tod ni posebno težavno pa tudi ne kajsi zanimivo, vendar se je bilo treba privaditi spretnosti vzpenjanja po krušljivem škriljastem pečevju.

S Vertainspitzen, najvišjega vrha skupine, ki nama je nudil prekrasen razgled na bližnje orjake Ortlerja in njegove ledenike, na Dolomite s kraljico Marmolatto in daleč tja na švicarske gore — Engadin z Bernino, sva sestopila po severnem in severovzhodnem grebenu v škribino »Angelus-Scharte« (3350 m) in nato po jugozahodnem grebenu na vrh »Hohe Angelus« (3536 m). Pozna ura in mrzel piš, ki je rezal v nos in za nohte, sta naju priganjala k sestopu. Tokrat sva si izbrala običajno pot, skorajda že uhojeno stezo, ki ji prav lahko slediš po ledeniku in po grobljah Wandlböden. Tekmovala sva z nočjo in jo tudi res prehitela: ko so na nebu zabletele prve zvezde, sva že sedela v gostoljubni vili »Eriki« pri večerji za štiri. Gostiteljica kar ni mogla verjeti, da sva bila res na dveh vrhovih in da sva vsa prečenja, o katerih sva ji pravila, opravila tega dne. Stari in izkušeni vodniki so menili, da se pred polnočjo ne bova vrnila.

Naslednjega dne je stalo sonce že v zenitu, ko sva se izkopala iz pernic. Uredila sva se, odteščala kot malokdaj v teh vojnih letih in bila kmalu preko grobelj spet na ledeniku. Po stezi sva mimo jezera »Gratsee« (2661 m) prišla h koči »Hintergrathütte« (2700 m), ki je v padnici vrha Ortlerja. Ključke te koč sva že nekaj dni nosila s seboj. Zakurila sva, si postregla in legla.

Svojčas so kar spoštovali gornika, ki se je povzpел po robu »Hintergrat« na vrh Ortlerja. Tudi danes ta vzpon ni ne lahak ne preprost ter je ta rob terjal že prenekatero žrtev.

Od kočke drži steza preko čelnih grobelj in po bočni groblji ledenika »Suldengletscher« na dolge gruščnate vesine, ki jih čas nametava z »Unterer Knotta«. Neprijetna, dolga in naporna je hoja po gibljivem grušču. Končno sva krenila v pečevje in si oddahnila na trdih tleh. Po prijetnem plezanju sva dosegla vrh prve stopnje, Unterer Knott (3208 m). Dalje sva lazila in spet plezala po robu, uživajoč prekrasne poglede na ledenike Suldenferner, Hochjoch, Schückrinne, Königsspitze in še dalje. Dosegla sva tudi vrh druge stopnje — Oberer Knott (3461 m).

Tu se rob vzlekne, vzpne najprej v širokem ledenem pobočju, ki se potem zožuje in strmo dvigne v pečevje. Splezala sva na vrh Signalkuppe (3723 m). Tu sva si dodobra odpočila, kajti pred nama je bil naj-

težji del vzpona po robu Hintergrat. Signalkuppe je raztreskana vzpetina, od katere so se že odlomili velikanski skladi skalovja, o čemer so pričali veliki odlomi, veliki kupi zvalin na ledeniku tisoč metrov pod nama in pa črna barva ledenih vesin. Kdaj bo spodkopal čas še poslednji ogromni stolp, ki še stoji nad prepadi? Morda se bo zrušil pod človekovo težo. Spričo te grozeče nevarnosti se je s tega mesta vrnila v dolino že marsikatera naveza; vodniki so nama jo dodobra opisali ter nama odsvetovali ta vzpon. Tega nevarnega mesta namreč ni mogoče obiti — prav preko njega moraš. Oprimkov ni in zdi se ti, da se ti tla udirajo pod nogami, ko stojiš v žlebiču in moraš najprej navzdol pod vzpetino Signalkuppe. Tovariš je okleval in prigovarjal, da bi se vrnila. Predolgo se mi je zadrževal na mestu, brundal in krel ter se jezil name, jaz pa sem ga mirno priganjal dalje, češ naj se podviza iz nevarnega mesta. Varovanje z vrvjo je bilo zanesljivo dobro in prav nič se nama ne bi moglo zgoditi, tudi če bi se stolp nagnil. Niti skale bi ne mogle zagrabiti vrvi. Ko sva bila oba spet na varnem, pa je bil tovariš kot prerojen. Želel je prevzeti vodstvo naveze in mi dejal, naj mu sledim. Naglo sem stekel preko nevarnega mesta, ne meneč se za plazovce grušča, ki so se mi prožili izpod nog. Na kratki, a strmi grebenski rezi sva sekala v led in se varovala po vseh predpisih. Derež nisva navezala, ker naju je čakalo plezanje v pečevju. Zdelo se nama je, da bova kmalu na vrhu — toda žal se nama je to res samo zdelo.

Pred nama je bila še dolga, ostra grebenska rez, pravo sleme, katerega strme ledene plati prepadajo tisoč metrov globoko. To sleme je pokrival prični sneg in grozili so nama ostanki še neodlomljenih opasti. Pot je bila dolga in napredovala sva le počasi. Sredi slemena se je tovariš domislil, da pravijo ledeniku pod nama »Konec sveta« (End der Welt). Sleme je bilo tako ozko, da bi ga lahko zajahal. Varovala sva se skrajno vestno, kakor sva najbolje vedela in znala. Če bi eden ali drugi spodrsnil ali izgubil ravnotežje, bi se moral varujoči tovariš takoj prevreči na drugo stran slemena. Nahajala sva se pred navpičnim skokom, sredi katerega sva našla zabit plezalni klin. Dokler je tovariš plezal, sem ga varoval stoječ na rezi slemena, naslonjen ob steno. Če bi bil imel tovariš pri roki vponko ali vsaj vrvico, ki bi jih uporabil pri klinu, bi se pač bolje počutila na tem nevarnem mestu, ki je terjalo že nekaj življenj. Toda ti pripomočki so nama tičali v oprtnikih, ki jih tu nisva mogla sneti z ramen. Tako nama je bil ta klin le skromen, edini a dobrodošli oprimek v gladki steni. Držeč se za ta klin sem, prav tako kot tovariš napravil velik razkorak v desno in se srečno izmotal na varno. Potem sva nadaljevala zanimivo plezanje po robu do vrha Ortlerja.

Že tretjič sem s tovariši stal na najvišjem vrhu Južne Tirolske. Pozdravili smo se s skupino kakih 30 gorskih vodnikov iz Gomagoia, Trafoia in Stilvesa, ki so se prišli s svojimi dekleti vred poslavljat od Ortlerja za to leto. Pravili so, da so prišli na vrh po običajni poti do kočice »Payerhütte«, pa jim nisva mogla prav verjeti, saj sva zvedela v

dolini, da se po »kravji poti« letos ni še nihče povzpел na vrh Ortlerja zaradi novih razpok in ogromnih prepadov, čez katere bi bile potrebne dolge lestve. Toda mladeniči niso hoteli na dan z besedo, le namignili so, da bom že še videl.

Sestop sem poznal že od prej: po slemenu vrha, nato po položnih snežišnih ledenika Oberer Ortler Ferner navzdol pod prvi prag, kratek polet na mehko snežišče in nato v levo navzdol pod velike ledeniške odlome nad širokimi in gostimi zevmi. Šla sva za gorskimi vodniki, ki so ob teh odlomih zatlačili cepine v led in obesili vrvi. Pri spuščanju ob vrvi — dogodku, vrednemu filmskega operaterja — so se varovali še z vrvjo od zgoraj navzdol, kajti pod to, kakih 25 m visoko ledeno steno je zevala smrt. Tudi naju so povabili, naj se okoristiva z napeto vrvjo. Varoval sem tovariša z najino vrvjo, nato pa je vodnik varoval mene, ko sem se spuščal po vrvi, odbijajoč se z derezami od stene; ko sem poslednje metre visel v zraku, so tovariši spodaj potegnili vrv vstran, da se ne bi spustil v široko krajno prepoko pod steno. Poslednji vodnik je sestopal počasi po stopih, ki so jih bili vsekali zjutraj pri vzponu, in se držal za globoke oprimke. Ko pa ni mogel več stati pokonci in držati ravnotežja, se je pognal od stene v loku čez krajno prepoko, se podričal po strmalih in zavirajoč s cepinom obvisel na obeh vrveh. Le nekaj korakov pod njim so zevale temne reže brez dna ...

Tu sva s tovarišem spoznala skrivnostno tehniko vzpona čez to ledeno steno. Vodniki so se najprej spustili v krajno prepoko, se zakolebali na pomol na drugi strani, od tam dalje pa so skoraj z vsemi cepini napravili lestev po steni, a ob njej izdolbili oprimke. Ko je prvi dosegel vrh stene, so mu ostali zlahka sledili, varovani od zgoraj. Ti mladeniči, ki so se tu v osrčju gora spretno izognili nečloveški vojni vihri, so izredno gibki in z lahkoto ter v razmeroma kratkem času zmagujejo tudi najbolj težavne ovire.

Tu, pod temi na videz nepristopnimi ledenimi stenami, sva se ločila od dobrih vodnikov. Do kočice na Tschirfecku ni bilo težav in tudi smer sem dobro poznal. Potem sva šla po sledovih vodnikov, ki so vodili vstran od običajne poti. Dospela sva do pečnatega rebra, ki deli Hohe Eisrinne od nekdanjega ozkega ledenika Tabarettagletscher. Tod je bil svojčas najugodnejši pristop na Ortler, dokler niso odkrili tistega od koč »Payer«. Hohe Eisrinne je izredno izpostavljen ozebnik živega, trdega ledu. Ob sončni pripeki groze padajoči ledeni okruški in kamenje. Stop za stopom sva vsekavala v trdi led, varujoč se medsebojno z ledenih polic nad črnimi zevmi. Drobne razpoke v ledu so nama bile oprimki, vanje sva zasajala cepin, da sva lahko okoli njega polagala vrv. Na gruščnati polici pod rebrom na koncu ozebnika sva si privoščila počitek. Prešla sva še širok ozebnik in naslednje pečevnato rebro ter se nato splazila navzgor po grušču v žleb, ki drži na Tabaretta—Spitze. Po zavarovani poti sva končno prispela v koč »Payer« in dalje v dolino Sulden.

*

Vseh novih sprememb v ledeniških gorah — svežih ledeniških prelomov na mestih, ki so bila prej gladka, ledeniških pragov in sten, ki jih tam prej ni bilo, novih zevi, trdega, golega ledu, grušča namesto ledu in drugih — je krivo pomanjkanje padavin, ki so hrana ledenikov. Suha, vroča poletja zadajajo ledenikom občutne rane, zaradi katerih trpe človeške naprave, zlasti elektrarne v dolinah. Padavine zdravijo ledenikove rane, ko polnijo njega razpoke; odevajo ga z debelo plastjo, ki jo lahko sonce taja, kolikor hoče, ne da bi bilo prizadeto ledenikovo jedro. Če pa te odeje ni, načenja sonce in suši samo jedro; pa tudi spodnje plasti ledenika se tope zaradi pritiska lastne teže.

Med vzponom sva se pomudila pri ledeniških vratih na čelu ledenika Sulden (Suldenferner — Ferner pomeni po tirolsko ledenik). Na velikih bolvanih in obrušeni stenah sva gledala zabeležke znanstvenikov, ki so merili ledenike in zaznamovali, do kod je segal ledenik v določenem času. Te zabeležke in že zelene ledeniške groblje kakih 200 metrov pred čelom ledenika pričajo, koliko je skopnel ledenik v zadnjih 20 letih. Tudi vmesne groblje, ki se v lokih v vzporednih valih bočijo kot ledeniško čelo, očitno kažejo na naglo krčenje ledenika v zadnjih letih. Le valoviti kupi grušča so ostali in pa rebra bočnih grobelj.

To krčenje ledenikov daje slutiti nastop milejšega, toplejšega podnebja na naši celini, kar gotovo ni v prid gospodarskemu razvoju naše zemlje pa tudi ne lepoti ledeniških gor. Gorski vodnik Pinggera, ki se je v svojih mladih letih tolikokrat povzpel čez severno steno Königspitze, pravi, da je ta stena danes grda, umazana; nič več da se ne blešči tako kristalno belo, kot svoje čase, ko je vanjo vsekaval stope, vzpenjač se na beli vrh »Kraljeve gore«. Tudi druge stene in strmali niso več tako lepe, kot so bile nekdanj, ko so bile stalno pokrite s plaščem srebra. Izpod ledu silijo pečevnata rebra — grdi madeži v snežni belini. Tako polagoma umira tisti mamljivi blesek, ob katerem se tako rado naslaja oko in nam srce hitreje igra...

Upadanje ledenikov v spodnjem delu in umikanje ledeniških jezikov na višje ležeča pobočja so vzrok, da so se zaradi suše in sončne pripeke manj prizadete gornje ledene gmote pomaknile hitreje navzdol, se prelomile, odlomile ali odtrgale. Tako so na mnogih mestih nastale nove zevi, dvignili so se ledeni pragovi in se pojavile široke ledene stene. Vsega tega na teh mestih v prejšnjih časih ni bilo. Nemara je bila tam le nedolžna strmal, po kateri je bil vzpon prav lahak — danes pa je zelo težaven ali celo nemogoč.

Tako se spreminjajo okoliščine v gorah, kajti narava živi nesmrtno življenje nastajanja, spreminjanja, presnavljanja, ginevanja, preoblikovanja in obnavljanja — brez konca.

POHORJE VČERAJ IN DANES

Naše zeleno Pohorje, prirodni barijera proti germanskemu prodiranju v našo slovensko zemljo, je tudi v zadnji in največji borbi slovenskega naroda nudilo našim partizanom močno prirodno oporo.

Ni bilo krivo naše zeleno Pohorje, naše zavedno in rodoljubno slovensko ljudstvo za tragično, toda herojsko smrt na Pohorju dne 7. januarja 1943, ko je na Črnem vrhu trinšestdeset borcev za svobodo, organiziranih v Pohorskem bataljonu, položilo na oltar domovine svoja mlada življenja. Podla duša izdajalca je za trideset srbnikov prodala svoj rod, svoje slovensko ljudstvo, svoj dom in zeleno Pohorje tujcu — okupatorju, najbrutalnemu in brezdušnemu nemškemu fašizmu — hitlerizmu.

Veličastno posmrtno pesem tem našim borcem — partizanom je zapelo Pohorje v vejah stoletnih jelk in smrek, v bučnem vodopadu Šumika, v viharju, gromu in blisku. Naše ljudstvo se je skozi stoletja vztrajno borilo za »staro pravdo«, svojo sveto slovensko zemljo in svoje pravice. In zmagalo je. Zmagalo v borbi s sovražnikom, nadmočnim po tehniki in številčni moči, toda ne po duhu in ideji.

Planinec, ki se danes napoti na naše zeleno Pohorje, lahko najde sledove junaških borb naših partizanov. Množični izleti, ki vodijo ob sobotah in nedeljah delovne množice iskati oddiha, bi imeli vsekakor velik rodoljubno-vzgojni pomen, ako bi se mesta junaških borb naših partizanov in njih grobovi povezala z dobro markiranimi poti, napisnimi tablam in spominskimi ploščami.

Majhen del zgodovine slovenskega ljudstva je napisan v romantični prirodi zelenega Pohorja. Vendar bi moral biti tema o herojski borbi slovenskega ljudstva za svobodo, o revoluciji, o prevzemu oblasti po ljudstvu in o graditvi socializma v naši deželi, povezana z zgodovinskimi dejstvi bližnje in daljnje preteklosti, naši mladi generaciji osnova za razgovore ob priliki njihovih izletov po partizanskih poteh stoletnega Pohorja.

Planincem, ki še niso obiskali našega Pohorja, ki jim je ta del slovenske zemlje še neznan in tuj, pa so namenjene te vrstice. Opisati želim v kratkih črticah vse zanimivosti Pohorja, katere bi naj planinec na svojem pohodu čez Pohorje opazoval; užival naj bi ob prirodnih lepotah, se poglobil v sedanost in iz nje pohitel nazaj v tiste čase, ki jih opeva v svojih verzih poet Vodovnik iz Skomerja.

Za planince Pohorje ni nezanimivost. Res je, da na Pohorju ne doživlja turist tiste veličastne prirode, ki jo dojemata v Alpah, če se povzpne, n. pr. po divje romantičnih stezah in poteh na vrhove Triglava ali Jalovca. Vsekakor pa ima tudi Pohorje svoje posebno čare, ki privečejo nase še tako razvajenega turista. Zaradi boljše orientacije navajam najprej splošni geografski opis.

Pohorje je eden od naših najlepših gozdnih predelov z nad 100.000 jutrov gozda. Še pred to vojno je Pohorje skrivalo v svojih nagubanih nedrjih pragozdove, kjer še nikoli ni zapela skira. In še danes se lahko najdejo predeli, težko dostopni za sečnjo in odvoz, ki nudijo turistu podobo veličastnega gozda, ki sam odмира in se pomlaja. Niso redke orjaške smreke, jelke in bukve.

Pohorje kot celota tvori lik razno-krakega trikotnika. Osnovnico tega trikotnega masiva tvori Drava od Maribora do Dravograda, daljši krak črta Dravograd—Konjice, krajši pa črta Konjice—Slov. Bistrica—Maribor. Pohorje je najširše med zavojem Drave in Konjicami (27 km). V vznožju Pohorja vodi ob tem trikotniku cesta, 145 km dolga, skozi naslednja mesta in vasi: Maribor, Ruše-Selnica, Marcnberg, Dravograd, Slovenj Gradec, Milsinje, Vitanje, Konjice, Slov. Bistrica—Maribor. Gradi pa se avtomobilska cesta čez hrbet Pohorja, ki bo ena najlepših gorskih cest. Prvi del te ceste od Reke do Ruške koče je bil zgrajen že leta 1939. Sedaj se nadaljuje gradnja ceste pod obronki vrhov proti zapadu. Ta cesta bo vezala Maribor s Slovenj Gradcem.

Če bi povezali vrhove Pohorja od Dravograda do Hoč pri Mariboru z zračnim lokom, bi ta lok meril 60 km in povezal, pričenši z Dravogradom, naslednje najvišje točke Pohorja: Sent Danijel (838 m), Jesenkov vrh (1212 m), Kremžarica (1161 m), Sedlo 1212 m, Mala Kopa (1526 m), Velika Kopa (1542 m) in Črni vrh (1543 m), ki je tudi najvišja točka Pohorja. Odtod pada svet proti vzhodu: Črni vrh—Sedlo (1475 m), Ribniško jezero, Ribniško sedlo (1298 m), Javorič (1435 m), Planinka (1529 m), Ojstrica (1498 m), Rogla (1517 m), Javorski vrh (1308 m), Veliki vrh nad Tremi kralji (1347 m), Zigertov vrh (1315 m), Areh—Ruška koča (1249 m), Sedove (1156 m), Bolfenk (1037 m) in dalje preko Mariborske koče (1080 m) strmo navzdol do Hoč, oziroma Maribora.

V vzhodnem vznožju Pohorja leži plodno Ptujsko polje, proti severu ga pa loči Drava od Kobanskega gorstva. Drava se je globoko zajedla med Pohorje in Kobansko in nudi tako zelo ugodne torenske prilike za izkoriščanje vodne sile. Na tem sektorju Drave so že v pogonu tri hidrocentrale: Mariborski otok, Fala in Dravograd. V gradnji, oziroma v projektu, pa sta še dve hidrocentrali med Falo in Dravogradom. Na vrhu Pohorja pa bo nastalo umetno jezero, ki bo hranilo novo električno centralo z vodno silo; ta bo v pogonu samo v času večerne in jutranje preobremenitve električnega omrežja.

Podnebne razmere so na Pohorju dokaj različne. Spričo nadmorske višinske razlike 1200 m vladajo zelo velike razlike med klimo v dolini in klimo na vrhu Pohorja, kakor tudi na raznih pobočjih. V prisojnih legah na spodnjih obronkih vzhodnega in jugovzhodnega Pohorja uspeva vinska trta, ki rodi pekrčana — rujno vino širnega slovesa. Tu uspeva tudi sadno drevje posebne arome in prijetnega okusa. Tudi domači kostanj z debelimi, velikimi plodi uspeva dobro.

Na vrhu Pohorja je sveža — ostra klima; tam uspevajo le nežni iglavci. Snežni viharji in meteži niso redki pojavi na Pohorju še v mesecu maju, juniju, pa celo v juliju in avgustu. Od gozdnega drevja prevladuje na Pohorju smreka (*Abies excelsa*) v

družbi z jelko (*Abies pectinata*) in borom (*Pinus silvestris*). Zastopana je tudi visoka, elegantna, do tal obraščena vejevната jelka (*Abies excelsa montrosa*).

Kako se počutiš ob teh gozdnih orjakih, če primerjaš njih starost z zgodovinskimi podatki in osebam iz dobe renesanse! Kako bogastvo doživetja se ti ponuja, če bi se pri svojih izletih poglobil v prirodo in ob pogledu na gozdne orjake v duhu preletel zgodovinska dejstva onega razdobja, ki ga je življenje zapisalo ob rojstvu še danes živečih, sicer zelo maloštevilnih, pohorskih jelk.

Pomešan med smrekami in jelkami je tudi macesen (*Larix Europaea*) in tam še kakšna tisa (*Taxus baccata*), ki pa izumira. Dve ponosni tisi stojita še danes nad Pekrami pri viničarji Meran; vidni sta celo že iz Maribora.

Izmed listavcev je najbolj razširjena bukev (*Fagus silvatica*). Bolj redki listavci so javor (*Acer pseudoplatanus*), brest (*Ulmus montana*), jelovec (*Quercus sessiliflora*), nitnik (*Quercus pedunculata*), gaber (*Carpinus Betulus*), jesen (*Fraxinus excelsior*), jelša (*Alnus glutinosa* Gaertn) ob potokih, rekah in pašnikih v dolinah, dalje kostanj (*Castanea vulgaris*), lipa (*Tilia l.*) slovensko narodno drevo, ki je v gozdu redkejša, medtem ko je jerebika (*Sorbus aucuparia*) bolj razširjena; tudi breza (*Betula verrucosa*) pozivlja pestrost gozdne pokrajine, ni pa zaželena v smrekovem sklopu, ker škoduje smrekam, saj otepava njene vršičke. Tudi trepetlika (*Populus tremula*) ni gozdarju priljubljena, dasi se hitro širi. Kot okras ob vznožju in na obronkih Pohorja pa raste črni topol (*Populus niger*). — Redkost pohorskih gozdov so divja češnja, jablan, hruska, kostanj in akacija, iva (*Salix caprea*), bela vrba (*Salix alba*), beka (*Salix vitalina*) in ratika (*salix viminalis*). — Od grmičevja najdemo na Pohorju: divji bezeg (*Sambucus racemosa*), lesko (*Corylus avellana*), svib (*Cornus sanguinea*), dren (*Cornus Mas*), farske kapice (*Evonymus ro-paeus*), glogovec (*Crataegus Oxycantha*) in še drugo manj pomembno grmičevje. Ostalo zeleno odejo v pohorskih gozdovih pa tvorijo: črnice (*Vaccinium Myrtillus* in *Vaccinium ulgi-*

nisum) na pohorskih močvirjih ter Vaccinium Vitis — idaca — ptičje črnice, maline (Rubus idacus), robide (Rubus fruticosus), vrbovec (Epilobium angustifolium). Od zelišč omenjam samo glavne, ki ob raznih letnih časih vzbujajo pozornost: teloh (Helleborus niger), ki cvete od februarja do aprila, arnika (Arnica montana) zdravilno zelišče, ki cvete junija—julija, svišč (Gentiana axelepiadea), cvete avgusta — septembra, štajerski svišč (Gentiana frigida) cvete julija—avgusta, spomladanski svišč (Gentiana verna) cvete aprila—maja, v višjih sončnih legah junija in julija, panonski svišč (Gentiana pannonica), dalje sloč (Rhododendron ferrugineum) cvete junija—julija, mesnato rdeča resa (Erica carnea) cvete marca do maja, baldrian (Valeriana celtica) cvete julija—avgusta, volčin (Daphne Cneorun) cvete maja—junija, kukavice (Gymnadenia conopsea) cvete maja—junija, ciklame (Cyclamen europaeum) cveto junija—septembra, spominčice in drugo cvetje, ki razveseljuje oko planinca ob hoji skozi jase, loge in planinske pašnike.

Od visoke divjačine je ostala Pohorju samo še srna. Jeleni so redki gostje, ki od časa do časa prihajajo s koroških planin — Korice. Poslednjo divjo mačko so ustrelili 23. januarja 1871 pri Lukanji. Medvedi so na Pohorju še konec prejšnjega stoletja zadajali lovcem veliko skrbi. Kune, jazbeci, lisice, dihurji, zajci in verice pa so še danes redni gostje pohorskih gozdov. V davnih časih pa je tod kraljeval celo mamut, kar dokazujejo okli, najdeni leta 1891. v vzhodju Konjiške gore.

Od ptic kroži na pohorskem nebu dokaj roparic. Jastrebi, kragulji, sokoli, kanje, sove male in velike, pa celo orli so se vgnezdili v pečinah nad Šumikom. Divji petelini in ruševci privlačujejo lovce v zgodnjih pomladanskih dneh. Jerebi, fazani, golobi, jerebice, prepelice, krokarji, vrane in druge ptice prav tako prebivajo v vzhodju pohorskih gozdov, travnikov in logov. Posebnost je zelena vrana. V bistrih pohorskih potokih pa se skriva pikčasta postrv.

Pravi planinec — ljubitelj prirode najde na Pohorju botanični oziroma zo-

ološki vrt. Nekateri deli Pohorja bi se morali proglasiti za narodni park, da se v njih zaščiti vse rastlinstvo in živalstvo, sicer nam Pohorje ne bo več nudilo vseh teh prirodnih krasot, ki so za vzgojo delovnega ljudstva v socialistični državi neobhodno potrebne.

Predaleč bi nas dovedlo, če bi hoteli opisovati nabroj gozdnih škodljivcev, metuljev, hroščev, os, mravelj itd. Omenim naj samo še kmetijstvo, gozdarstvo in industrijo na Pohorju. Po statističnih podatkih iz stare Jugoslavije je pohorsko območje imelo zelo razvito živinorejo: 30.000 goved, 2480 konj, 13.000 ovac, 3400 koz, nad 20.000 svinj ter čez 4000 panjev čebel.

Od skupne površine Pohorja je 62% gozdov in 38% polja, vrtov, travnikov, sadonosnikov in pašnikov.

Vrh Pohorja vlada vlažna gorska klima. Od novembra do marca je Pohorje pokrito s snežno odejo. Bogato je s potoki, kar je omogočilo razvoj industrije; žage — venecianke in mlinci se kar vrste ob večjih potokih, ki nimajo značaja hudournikov.

Na hrbtu Pohorja so velika močvirja in jezera.

Po svojem geološkem sestavu tvori Pohorje prehod od Noriških alp v Karniške alpe. Pohorje tvori podobno kamenje, kot ga imajo Noriške alpe in podobno slojevanje kot ga kažejo Karniške: na granitu leži gnaj, ki ga pokriva škrljavce. Niso redki prelomi, oziroma obrnjeno slojevanje, kot ga srečamo n. pr. na Veliki Kolpi. Pohorski granit je srednje zrnat. V kamnolomu Josipdol lomijo velike granitne bloke za stavbarstvo in iz njih izdelujejo granitne kocke za tlakovanje cest. Kamnolomi so še v Sv. Lovrencu in v Mislinju. Na Pohorju so bile tudi številne steklarne. Sporadično v večjih oziroma manjših gnezdih dobiš na Pohorju tudi marmor, fino in srednje zrnast, ki je v srednjem veku služil za arhitektonska dela v Ptuj, Celju, Gradcu in na Dunaju. Grobnica pri Arehu je iz pohorskega marmorja. Nahajališče je tik pod Arehom na južni strani. Na Pohorju so tudi razne druge rudnine, kot apatit, kremenjak, sljuda, argit, cianit, albit itd. Tudi črni in rjavi premog so kopali nekoč na Pohorju.

Težko je reči, kdaj je Pohorje najlepše. Jesen na Pohorju je razkošna in obilna po barvah. Zima je bajno lepa. Jelke v visokem snegu, nočno nebo je jasno in posuto z nebrojem zvezd, ki sijajo, saj zdi se nam tako, močnejše kot drugod. Ptuijsko polje je megleno morje, iz katerega se dvigajo Boč, Donačka gora, Konjiška gora; med njimi nebroj zalivov, po katerih se pretaka valovito belo megleno morje. — Krasen je sončni vzhod, ko se dviga rdeča krogla iz morja megle in osvetljuje nekaj minut s svojim čarobnim rdečilom vso pokrajino. Prekrasne so tudi noči, kadar mesečina razliva svoj srebrni čar po pohorskih jelkah in smrekah, ki mečejo dolge, sence na snežno bele gozdne poti, prekrižane s smučinami. Največ turistov pa privabi Pohorje pomladi in poleti.

Pohorje je bilo pred zadnjo vojno že precej dobro opremljeno s planinskimi kočami. Bile so zgrajene iz ljubezni do narave, a so bile za časa narodnoosvobodilne borbe delno uničene. Vse te planinske postojanke bodo širom po slovenskih Alpah in tudi na Pohorju ponovno zrasle; zgradil jih bo naš slovenski delovni človek — planinec — ljubitelj prirode in slovenske zemlje.

Na vzhodnem Pohorju, okrog Mariborske koče, raste iz tal nova kolonija planinskih postojank, ki bodo služile oddihu delovnega človeka in učeči se mladini. Danes so že oskrbovane koče: Mariborska koča, do katere drži avtomobilska cesta. Peš je do nje iz Hoč 3 ure, iz Limbuša 3 ure, iz Maribora preko Bolfenka 3 ure, iz Ruš 3 ure 30 minut, iz Frama 3 ure. Dalje Ruška koča, do katere je najlažji dostop iz Ruš 2 uri, iz Bistrice 2 uri 30 minut, iz Mariborske koče 1 uro, od Sv. Treh kraljev 3 ure. Avtomobilska cesta iz Maribora je speljana preko Hoč prav do koče. Dalje so Koča nad Šumikom, Pension Lobnica in Hlebov dom na Smolniku. V okolici so ugodna smučišča. Dostop od Ruške koče 1 uro 30 minut, iz Ruš 2 uri 30 minut do Koče nad Šumikom.

Oskrbovan je tudi Dom pri Sv. Treh kraljih — dostop iz Slov. Bistrice skozi Pohorski Vintgar 3 ure 30 minut, preko Tinja 3 ure, preko Šmartna 4 ure, iz Oplotnice preko Keblija 2 uri. V okolici so izborna smučišča.

Koča na Klopnem vrhu (1335 m) še ni obnovljena, njena okolica ima lep smučski svet. Dostop iz Fale 3 ure, od Ruške koče preko Koče nad Šumikom 3 ure, iz Ruš 4 ure, iz Sv. Lovrenca 3 ure 30 minut. Koča na Pesku je obnovljena samo za gozdarske namene. V okolici so izborna smučišča. Dostop iz Konjic mimo Roglje 4 ure ali preko Oplotnice 6 ur, od Ribniške koče 1 uro 30 minut, z železniške postaje 1 uro 30 minut, z železniške postaje Zreče tri ure, iz Mislinja štiri ure. Ribniška koča (1522 metrov). Dostopi: z železniške postaje Brezno-Ribnica, do Ribnice z avtobusom (peš 2 uri), odtod do doma 2 uri, z železniške postaje Mislinje preko Črnega vrha tri ure 30 minut, z železniške postaje Vuhred 5 ur, iz Koče na Pesku 3 ure 30 minut. Koča pod Kopo na Pungartu (1377 m) je bila po osvoboditvi že obnovljena, ali jo je zlobna roka ponovno uničila, je važna smučarska postojanka. Dostopi: iz Vuhreda 4 ure, Vuzenica—Sv. Anton 5 ur, Vuzenica—Sv. Primož—Malo sedlo—Kopa 5 ur, z železniške postaje Brezno-Ribnica (avtobus do Ribnice 11 km) preko Kralja 2 uri, iz Ribniške koče preko Črnega vrha 1 uro 30 minut; iz Mislinjske doline: Slovenj Gradec—Plesnik—Mala in Velika Kopa 4 ure, Šmartno—Plesnik 3 ure 30 minut. Najkrajši in najboljši vzpon s postaje Dovže na progi Celje—Dravograd 2 uri 30 minut, Mislinje—St. Ilj—Krivec 3 ure.

Koča na Kremžarjevem vrhu (1161 metrov). Dostopi: iz Slovenj Gradca 1 uro 30 minut, iz Vuzenice 3 ure, iz Ribniške koče preko Črnega vrha ter Velike Kope in Male Kope 4 ure, z železniške postaje Trbonje 3 ure; smučarska postojanka.

Pohorske planinske postojanke nudijo obiskovalcem prijeten oddih. Pohorje vas kliče, ne bo vam žal, če se odzovete njegovemu vabilu!

NA PREVALU ŠESTDESETIH

(Zgodba o kvedrovcih)

Črno na belem in v znamenju kljukastega križa mi je potrdil žandar Fritz Heuschreckenwieser, da je dne tega in tega prevzel v uradno varstvo (in amtliche Verwahrung genommen) edini par mojih kvedrovcev, ki sem jih imel komaj dvakrat ali trikrat na nogah. To se je zgodilo »zgolj iz previdnosti«, da bi se čevljev ne polastili »banditi«, mi je pojasnil na moje začudeno vprašanje. Niti malo nisem dvomil, da mi jih je le sam »uradno sunil«, in res jih nisem videl nikoli več.

Seveda sem to izgubo kasneje prijavil kot vojno škodo, ki so mi jo na podlagi omenjenega dokumenta v polni meri priznali. Tako sem dobil v roke še drug dokument, ki natančno določa, koliko odškodnine mi pritiče za pogrešane kvedrovce. To je vse lepo v redu in nimam pomisleka, da mi nekoga dne pošteno ne izplačajo tiste bankovce. Vseeno, četudi morda šele čez deset ali dvajset let.

Toda kaj naj obujem zdaj, kadar me vzdigne v hribe? Zadnjič sem prišel iz Trente čez Triglav skoraj bos v Bohinjsko Bistrico. Lahko si mislite, kako sem se razveselil močnih, novih okovancev, ki so me čakali doma!

Več ko leto dni je minilo, kar mi je žirovski čevljar pomiril nogo. Na žalost pa ni imel primerne usnja in mi tudi ni mogel prav nič obljubiti, kdaj ga bo dobil. »Rajši nič kot kako gobo,« je dejal ta stari, redkobesedni poštenjak, ko sva se poslovila. In tako je tekel čas, da sem že izgubil vse upanje. Zdaj sem bil presenečen, kakor že zlepa ne kdaj. Res niso imeli ti kvedrovci posebno elegantne oblike, zato pa so kazali soliden izdelek do poslednjega šiva in žebja. Prav take si je bil mojster napravil zase, preden je odšel v partizane. Tri leta jih je imel dan za dnem na nogah, v blatu in močvarah, v dežju in snegu, v ostrem kraškem pesku in robatem kamenju, pa se jim to ni poznalo skoraj nič. Da, prav take je tudi meni preskrbel, vidim, da jih je. Tudi pro-

storni so bili dovolj, tako, da bi v njih »noga lahko pest napravila«, kakor sem bral to posrečeno prisposobo nekje v prvih letnikih Planinskega Vestnika. Skratka, zadovoljen sem bil z njimi na vso moč.

Pa kakor se nam planincem tako rado zgodi, da nam najlepši razgled mahoma zagrne siva megla, tako se je tudi to moje veselje nanadoma skatilo. Zares popolnoma nepričakovano.

»Le kaj greš to zdaj naročat! Kdaj jih boš pa ponosil?« se je obregnila žena, ko sem stopil tako obut v kuhinjo, da bi še z njo delil svoje zadovoljstvo.

Če bi tudi za potrpežljivost postavili norme in udarništvo, zmerom sem bil prepričan, da bi moja žena odnesla prvenstvo. Vsekakor po pravici. Več ko trideset let zgledno prenaša zakonski jarem, to se pravi: moje slabe navade, pa ne pomnim, da bi se bila kdaj kbi sporekla. Zaradi mene bi se domalega lahko vsak dan, nič ne hom tajil. Naročim na priliko kosilo ali večerjo za to in to uro, pa me ni skoraj nikdar ob tistem času k mizi. Ne nalašč, ampak že tako nanese. Zdaj me zadržijo delo, drugič kak obisk in tako naprej, kaj bi našteval. Kakšnega vruga si nakopljejo drugi možje, če se jim kaj takega primeri! Cela ploha godrnjanja in pridig, divje ihte in bridkih solz. Moja žena ne zine nobene, kakor da mora že tako biti. Tudi ne godc, če ji zasmradim stanovanje s tobakom, prinesem slabo odrgnjene čevlje v poribano kuhinjo, ali razbrkljam perilo po omari. Kar je res, je res! Prava nebeška potrpežljivost!

Odkod prav zdaj te trde besede, ko sem jih najmanj pričakoval? — Obstal sem kakor ukopan, žena pa se je tiho obrnila k svojemu delu. Še zmerom mi je brnelo po ušesih tistih dvoje tako čudnih vprašanj, kakor da sem jih slišal iz nekih popolnoma tujih ust. Nista mi mogli v glavo, da bi ju bil razmislil. Ne, v takem tonu ona nikoli ni vpraševala. To je bil vendar

ton očitanja in očitanje samo, ki sem se ga šele počasi ovedel.

»Ti hočeš torej reči, da ne bom...«

Ni počakala, da najdem pravo besedo, ampak je odšla iz kuhinje in je dolgo ni bilo nazaj. Pa je tudi nisem čakal, saj sem lahko sam uganil, kaj je hotela reči. Nemara ji je bilo žal, da se je prenačljiva s tistimi besedami in ni hotela, da bi jih še pogrevala. Bile so tudi preveč jasne, da bi jih mogla zasukati v kak drug pomen. Najbolje se ji je zdelo, da me pusti samega.

Kakor da nisem imel še nikoli kvedrovec na nogah, sem nerodno odštorknjal v sobo in se spustil na otomano, da se preobujem.

»Kdaj jih boš pa ponosil? Kdaj...?« se je nenehoma oglašalo v vseh mojih registrih. To ni bil več glas moje žene. Nobeden mu ni bil podoben. Neznane prikazni so se mi rogale iz vseh kotov, zdaj ena, zdaj druga.

»Kaj se pa preobuvas? Kar na nogah jih pusti! Kdaj jih boš pa ponosil, kdaj, kdaj...?« je zategnjeno jeknilo v zboru.

»Šestdeseto teče, šestdeseto, ali ne veš?« je zoprno zacvililo.

»Šest-de-se-to,« je leno skandiral globok starčevski glas.

»Kdaj jih boš pa ponosil? Kdaj, kdaj, kdaj...?« se je režalo vse naokoli.

S težavo sem sezul en kvedrovec. Glava in roke so mi omahnile. Čisto tik ušes mi je že vršalo, kakor oglušujoč slap. Tedaj pa se je sunkoma nekaj zganilo v meni. Planil sem pokonci in z vso silo usekal po tleh s kvedrovcem, ki mi je še ostal na nogi:

»Kdo pravi, da jih ne bom?!«

Kakor bi odrezal, je vse potihnilo. Koj nato sem zaslišal nagle korake. Vrata so se odprla.

»Kaj si ponorel?« je zaklicala žena vsa preplašena.

»Nič nisem ponorel,« sem odvrnil popolnoma mirno in se usedel, da bi sezul še drugi kvedrovec. »Ampak nekaj ti bom povedal:

Spomnil sem se na strica, ki se je zmerom jezil, kadar so koga vlačili po časopisih zaradi starostnih jubilejev. Posebno hud je bil na različne »Abraham« in tudi »čestitljivim« šestdesetnikom ni mogel prizanesti. Nikdar ne bom pozabil, kako je nekoč vprico mene zagnal časopis v kot in vzrožil nad nekim takim »slavljencem«, da je to zanj navaden smrkevec, ki bi ga lahko »poslal po tobak« in bi moral, če bi imel kaj pameti, uredništvo tožiti zaradi obrekovanja. Stric je bil takrat že čez petindevetdeset in še danes ga slišim, kako je ognjevit dodal: »Prava figa, šestdeset let! Takrat bi bil jaz lahko še zvezde klatil z neba! Še pri osemdesetih sem vsak teden zlezel na Šmarno goro, pri devetdesetih pa vsaj na Grad ali na Rožnik. Tako je, vidiš, ta reč — kaj bo kdo meni čivkal o šestdesetih!«

Da, tako je, pravim tudi jaz, ki mi ne manjka bloške krvi. Morda jih ne bom dočakal toliko, kakor stric, pa saj tudi ne gre za to. Mislim le, da bom dočakal toliko kakor stric, pa naj te to kar nič ne skrbi.

Ne vem, koliko je žena slišala teh mojih besed, zakaj ni je bilo več v vratih, ko sem se zdaj okrenil tja. Gotovo pa se bo spomnila nanje vselej, kadar bo zagledala v parketu globoke brazde, ki so jih usekali žebli kvedrovca. Nobene ne bo zinila, o tem sem prepričan. Sama je bila kriva takega odgovora; mar ne? — Kvedrovci šestdesetih...

RAZGLED PO ALPINISTIČNEM SVETU

Nadaljevanje članka »Alpinizem in humanizem« (George Sonnier, La Montagne april—julij 1948) objavljamo zato, da pokažemo, kako ideolog francoskega alpinizma odgovarja na vprašanje: »Zakaj hodimo v gore?« To vprašanje se pri nas zadnje čase ne zastavlja pogosto, s tem pa še ni rečeno, da smo nanj času in družbi primerno odgovorili. Članek pravi:

»Morali bi imeti pri roki več načinov, da bi spoznali alpinizem in se v njem uveljavljali, kajti v alpinizmu imamo opravka s človekom kot celoto in goro kot celoto. Gora je zmerom ena in ista, človek pa je nasprotno različen ter se v gorah uveljavlja s svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi, s svojo spremenljivostjo in neodločnostjo. Vsako človeško dejanje ima pečat te človeške raznolikosti. Čisti športnik bo videl v Alpah samo plezanje, v plezanju pa samo gimnastiko, ki človeka na poseben način navdušuje. Človek dejanja bo videl v njih priložnost za dejanje; avanturist ugodno priložnost za avanturo. Če se alpinizmu približa filozof, se bo morda dvignil do izrecno močne volje, do nekega »nietzschejstva«, ki bi utegnil iznenaditi samega Nietzscheja, stavim pa, da bi mu bil všeč. Ponosen človek bo našel v visokem gorstvu širino pogleda in razgleda, modrec vzvišenost človeške duševnosti. Nečimrež bo iskal slavo, namenjeno omejenim ljudem; estet prirodno, enkratno lepoto; deist bo iskal boga ali vsaj pohlevno podobo moči in neskončnosti, ki te prevzema. Skromen človek bo našel podobo svoje majhnosti in nebogljenosti. Ujetnik bo tu iskal beg, izmučeni pozabo, zvesti — spomin.

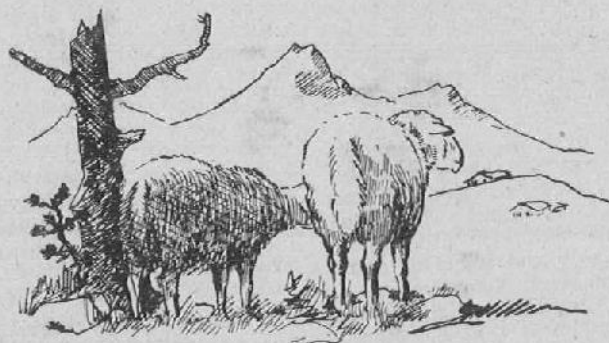
In ker je človek ne samo raznolik, marveč tudi številčen, in ker se običajno skoro v vsakem najde več gori omenjenih in sicer hkratu, bo človek odkrival v gorah več in sicer zlatih, uglašitih, kakršna je pač njegova lastna narava. Glavna črta njegove narave ga bo nazadnje nagnila k takemu ali drugemu pojmovanju. To pojmovanje ne bo enovito, harmonično. Temeljni glas namreč ne prihaja od gora, ampak od človeka. Glejte, spet smo

pri njem. Od njega smo šli in k njemu pridemo preko ideje in žive stvarnosti alpinizma. Kaj bi se temu čudili? Res, vse je v gorah in vendarle nič. Gore so kvečjemu izvir našega lastnega bogastva, odsev tega, kar jim zapramo. Zrcalo torej, toda neprecenljivo zrcalo! Gore vzpodbujajo; izživajo k vzvišenosti, k vzvišenim mislim in dejanjem. Kar je plemenito in čisto, se v gorah spoznava in preizkuša. Res je, da v gorah človek obogati, toda pod enim poštenim pogojem, če ga namreč gore prisilijo, da pokaže svoje najboljše moči. Toda tudi človek bogati goro z vsem, kar ji posveča. Človek vdihuje goram dušo, človeško dušo z vsemi občutki in ganotji. Pa tudi nadčloveško, v kolikor ni podvržena slabostim in nestanovitnosti. Tako priznavamo gori dva principa: človeški, to je odtis človeka, njegovega pogleda, njegove ljubezni. In nadčloveški princip, to je princip trajnosti in stanovitnosti. Toda v tem nadčloveškem principu je nekaj človeškega. Čeprav človekovo nasprotje, se gora vendarle primerja človeku, se mu približuje in se od njega hrani. In če gora navdušuje človeka, je to zato, ker je pravzaprav človek ustvaril goro. Mislim namreč ideje, ki jih človek veže na goro in gorništvu, ideje, ki jih je polagoma oživljal. V tem je pravzaprav humanizem ljubezni do gorskih vrhov, humanizem alpinizma. V tem je vsebina alpinizma, v tem alpinizem mora biti na vseh področjih pošten, etičen, prepojen s kulturno zavestjo. Po mojem so to problemi, ki jih mora rešiti vsak po svoje, to je, po najgloblji resničnosti lastnega bitja. Gre zato, kaj v človeku zmaga ali prevladuje. Gora krepi v človeku tisto, kar je v njem najogljivejše. Gora prav to odkriva, odkriva človekovo stvarno vrednost in njegove meje. S tem gora človeka ocenjuje. In to ni njena najmanjša vrednost: mi jo imamo radi zaradi tistega, kar terja od nas.

V članku je sicer marsikaj, kar je za nas nedomišljeno, s filozofskega stališča vulgarizacija subjektivnega idealizma, pododovanega v alpinistični miselnosti še iz začetka 19. stoletja. Toda

v evropskem alpinizmu se ti vulgarni nazori trdovratno drže in spisi naših najmlajših alpinistov (v tej številki Blaževičev članek) pričajo, da se vedno znova oživljajo. Članek sam in idejnost naše mlade generacije nas dalje opozarjata, da je v kulturnih zadevah vsako pocnostavljanje, vsaka brezbržnost in ošabnost nevarna in škodljiva. Vse, kar je, raste in živi na neki konkretni podlagi, nič se ne ustvarja nekje od tal ali celo v brezračnem prostoru. Vrednost Sonnierovega članka je pod tem vidikom v njegovi etični priostrenosti. Etično-kulturna vsebina alpinizma je nekaj, mimo česar naš alpinizem nikoli ne bo smel kreniti. Zato smo se v tej številki z Malovrhovim člankom še enkrat povrnili k nesreči (v Ljudski pravici z dne 18. junija 1950 beremo »nezgodi«) na Jalovcu. Etično kulturna vsebina alpinizma pa terja tudi svojo prakso, svojo konkretno obliko. Zato Malovrh ni nič preoster, če uporablja v zvezi z Jalovcem besedo kriminal. Tak barbarški odnos do pozitivne tradicije v alpinizmu, kakor sta ga pokazala dva vodilna alpinista mlade generacije, tako oznako zasluži. Zanimivo je pri tem, da sta bila ista alpinista že v lanskem letniku PV javno pograjana zaradi nekulturnega odnosa do zgodovinskih dejstev našega alpinizma. Cela kاتا-

strofa na Jalovcu priča, da gre tu za nekaj, kar skruni visoko pesem tovarištva v gorah. Dr. Jug n. pr. piše: »Alpinizem je preizkuševalnica volje in tovariške zvestobe... To spoznanje pa nam nudi možnost, da sami damo turistiki smoter, tudi če ga sama po sebi nima... V tem vidim jaz višji, etični in glavni kulturni smoter: da dobi ona svoj kulturni pomen in ne bo le šport, zabava ali v najboljšem primeru brezciljno »rekorderstvo«... Kaj hočete še več? In vendar pravite, da je vaš vzornik Jug. Načela so torej jasna. Gre zdaj zato, kako jih uresničujemo, kako oživotvarjamo danes. Če stojimo v svojih načelnih izvajanjih na stališču, da je alpinizem kulturna zadeva, potem v praksi ne smemo potrjevati in nagrajevati nekulturne pojave. Če namreč to v praksi delamo, alpinizem hote ali ne hote spreminjamo v zgolj športno zadevo. Stvar seveda ni tako preprosta, kot se na prvi pogled kaže. Gotovo je, da v alpinizmu ni mogoče ločiti njegove športne vsebine od etično-kulturne. Take poizkuse smo v teoriji že doživeli, ko smo govorili o alpinistiki posebej in alpinizmu na sploh. Tako ločevanje v praksi lahko privede do »čistih« športnikov, ki gotovo niso nobena pridobitev za človeško kulturo.





V Vratih

Foto Slavko Smolej



Pomlad pod Golico

Foto Slavko Smelej

DRŽAVNI ZAVAROVALNI ZAVOD



Z a v a r u j e

IMETJE

poslopja in premičnine proti škodi zaradi požara, eksplozije, potresa, viharja, povodnji, useda zemlje, vlomske tatvine, steklo proti razbitju, posevke in pridelke proti škodi zaradi toče, poplave in viharja, živino za primer pogina in prisilnega zakola, blago med prevozom in prometna sredstva, zakonito dolžnost jamstva

OSEBE

za primer doživetja in smrti
proti posledicam telesnih nezgod

Državni zavarovalni zavod štiti ljudsko imetje in s tem sodeluje pri socialistični preobrazbi našega gospodarstva. — Dviga življenjsko in kulturno raven delovnega človeka. — Pomaga pri izpolnjevanju nalog našega petletnega plana.

DRŽAVNO GOSPODARSKO PODJETJE

„Slovenijašport“

LJUBLJANA
TYRŠEVA CESTA 8

S SVOJIMI PODRUŽNICAMI:



MARIBOR, Gosposka 19
CELJE, Stanetova 9
JESENICE, Cankarjev trg 3
NOVO MESTO, Gl. trg 34
SOLKAN,
Ulica IX. Korpusa 158

vam nudi

fizikulture potrebščine
za vse panoge športa